test, post Cajetan. *d. art.* 7. id enim laudabile est, ut ait ibidem D. Thomas, & Emerid. *in director. part.* 1. *quæst.* 10.

Et quidquid sit de aliis generibus disputationum, certè quod pertinet ad propositum nostrum, nulli prohibetur disputatio illa, quæ fit ad majorem Scripturarum intelligentiam; glos. in Extravag. *Cùm inter nonnullos*, Joannis XXII. *in ver. Scripturæ de verbor. signific.* per text. in Can. *Satis evidenter* 96. *dist.* nam ut legitur *in d. cap. Cum ex injunctio de hæret.* desiderium intelligendi Divinas Scripturas & secundum eas studium adhortandi reprehendendum non est, sed potius commendandum.

Ex quibus hæsitandum non videtur, quin Magistris & Lectoribus liceat Decreta & Canones Concilii Tridentini verbotenus interpretari.

Sed quæres, an liceat eis dictare has interpretationes 104
Scholaribus Scribentibus. Respondeo, licere, si id fiat obiter pro explicatione alicujus difficultatis; quia hoc casu nedum dictatio, & evulgatio interpretationis, sed ipsa quoque impressio permissa, ut abundè ostensum est suprà in præcedenti conclusione, *num.* 83. Secùs verò si id fiat principaliter & directè per modum glossæ, vel scholii, seu commentarii; quia cùm ex propria significatione vocabuli, *edere*, sit etiam dictare, ut alter scribendo excipiat, *l.* 1. §. *Edere*, §. *de eden.* qui ejusmodi glossas dictat, offendit verba & mentem Constitutionis Pii IV. ut patet ex dictis in quarta Conclus. *num.* 63. Facit enim id, quod Constitutio prohibet & sententiam ejus circumvenit, *leg. Contra legem.*, *ff. de legib.*

DE JUDICIIS.

Honorius III. Magistro Tancredo Canonico Bononiensi.

CAPUT XX.

VEnerabilis frater noster Archiepiscopus Ravennas proposuit coram nobis, quod, cùm decisio causæ, quæ inter ipsum & communitatem Cerviæ, super Jurisdictione civitatis Cerviæ & quibusdam aliis articulis vertitur, sit per subterfugia & cavillationes eorum per triennium prorogata, dicti Cervienses, asserentes instantiam judicii per decursum triennii periisse, respondere sub tuo examine recusaverunt; & infrà. Mandamus quatenus exceptione hujusmodi non obstante, in negotio ipso procedas, juxta traditam tibi formam.

SUMMARIUM.

1 INstantia Judicii non perit per lapsum triennii de Jure Canonico, secùs de Jure Civili & num. sequenti.
Et quæ sit ratio diversitatis, num. 3. & sequentibus.
2 Differentia ut inducatur inter Jus Civile & Jus Canonicum, satis est ut in foro Canonico Jus Civile non fuerit usu receptum.
3 Sopitum perfectè non est quod reiterari & recidivari potest.
Litium brevitati magis consulitur per Canones, quàm per Leges; & cur, ibid.
4 Instantiâ peremptâ, omnia acta pereunt: datur novus Libellus: lis iterùm contestatur & omnia fiunt de novo & num. 13.
5 Appellatio non datur secundum Leges, nisi à definitiva; sed secundum Canones appellatur à quocumque gravamine.
Et quid ex Concilio Tridentino, num. 12.
6 Instantia non perit triennio secundum Canones in causis tam ordinariis quàm delegatis.
Delegatus, lapsu triennii non obstante, potest in causa procedere, ibid.
7 Nisi Princeps delegans præfixisset instantiam triennio minorem.
8 Instantia in causa appellationis, tam secundum Leges quàm secundum Canones perit lapsu unius anni vel ex causa biennii.
9 Criminalium causarum instantia, an de Jure Canonico pereat per lapsum biennii: sicut perit de Jure Civili.
10 Instantia perit etiam de Jure Canonico, quandò reus absolvitur propter irreptum judicium.
11 Causæ omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, ex Concilio Tridentino infra biennium terminari debent: quo elapso, liberum est partibus Judices superiores adire.
12 Tridentinum Concilium in quo discrepet à Jure Civili in præfixione instantiæ & num. seqq.
Instantia de Jure Civili perit biennio, sed non perit juris-dictio Judicis, ibid.
14 Instantia ex Concilio Tridentino per lapsum biennii perit judici cujus jurisdictio expirat; sed non perit partibus, nec pereunt acta.
15 Causæ tam civiles quàm criminales ex Concilio Tridentino coram Ordinario infra biennium sunt terminandæ.
16 Quod non procedit in Ordinario Commissario
17 Et quid si causa Ordinario fuerit delegata ad jurisdictionem excitandam.
18 Conservatores Religionum, an ex Concilio Tridentino teneantur infra biennium causas terminare.
19 Instantia ex Concilio Tridentino, an currat cùm non stat per judicem: quominùs causa infra biennium terminetur; sed vel ob qualitatem causæ vel ob partium cavillationes & num. seqq. usque in finem.
20 Instantia non currit, si lis protrahatur ultra præfixum tempus, ob causæ magnitudinem.
21 Judex non imparitur Officium suum, nisi volenti & petenti & num. 26.
22 Instantia non currit, cùm causa protrahitur partium cavillationibus.
Contrarium num. 17.
23 Judex debet litium brevitati studere & artibus litigatorum occurrere.
24 Sententia lata post instantiam peremptam, nulla est.
25 Dictio omninò, importat necessitatem præcisam.

VEnerabilis. Legitur sex modis, ut hic per Abbatem à *num.* 2. *post medium, versiculo Oppono expediendo glossam.* Et ideò summatur variè pro varietate lecturarum, ut per Bero. *in princ.* Communiter tamen sic summatur: instantia judicii
1 non perit per lapsum triennii. Hoc dicit Joannes Andreas, Bellamera, Butrius, Cardinalis, Ancharus, Imola, Abbas, Joannes de Anania, Aretinus & Berous. Et ita ex textu collige differentiam esse quoad peremptionem instantiæ inter Jus Civile & Jus Canonicum; nam de Jure Civili instantia Judicii perit lapsu triennii post litem contestatam, ut lege

numero tertio in fine, versiculo Quæ opinio, Felinus *in principio.* Idem probatur. *in capite Tum ex litteris, de in integrum restit.* nam, ut ibi notat glossa secunda à tempore Eugenii quo lis fuit introducta, usque ad tempus Cælestini, effluxerant 45. ann. Ad idem inducitur textus *in cap. Cum olim.* §. *Judici de privileg.* ubi fuit facta condemnatio in expensis factis per quadriennium, quo duravit judicium & sic instantia ibi non perierat per lapsum triennii. Ad quod etiam facit hoc cap. ubi Communitas Cervienfis asserebat, instantiam judicii periisse per lapsum triennii; & ideo recusabat sub Judicis examine respondere; & nihilominus Papa hujusmodi exceptione rejecta, mandat Judicibus, ut in negotio ad ulteriora procedant; & ita innuit instantiam non periisse. Et quamvis neque hæc
2 Decretalis, neque prætallegata capitula per modum novæ Constitutionis decernant instantiam durare etiam lapso triennio pro ut videbatur necessarium ad hoc, ut inducereetur differentia inter leges & Canones, *ut cap.* 1. *de nov. oper. nunc.* & ibi notant Abb. Antiq. *n.* 2 Joan. Andr. *n.* 5. & alii communiter, tamen satis est, ut jura in casibus contingentibus passim supponant & admittant instantiam causarum durare etiam post triennium, licèt super hoc nullum jus reperiatur expressè conditum: id enim potuit contingere, quia jus Civile, de quo in prædicta lege *Properandum, C. de Judiciis*, non fuit in foro Ecclesiastico receptum moribus, ut clarè innuitur in juribus superius allegatis, *arg. cap. In istis*, §. *Leges*, 4. *distinct.* & considerat Abbas *hic n.* 6. *curia finem vers. Sed dubium est.* Tene igitur conclusionem superiùs firmatam, videlicet instantiam de jure Canonico non perire per lapsum triennii, quam tenet hic glossa unica & apertius glos. 1. *in cap. final. de dolo & contum.* quæ expressè dicit usque ad triennium restringi lites secundum leges, ne immortales existant, sed secundum jura Canonica non finiri instantiam judicii elapso triennio; & cum illa glossa concordat ibi Hostiensis *num.* 1. dicens, secundum leges spatio triennii perire instantiam judicii, sed secundum Canones lites esse immortales, quia & invitis judicibus protelantur, Joan. Andr. *num.* 11. Bald. *num.* 1. Butr. *num.* 15. *vers. Glossa prima est clara* & alii communiter, Glossa *in cap. Anteriorum* §. *Ad hæc in ver. Imperator ad fin.* 2. *quæst.* 6. Item glos. Juris civilis *in dicti leg. Properandum in princip. in ver. Triennii in fin. C. de judiciis* & ibi Bart. *num.* 1. dicens, illam legem fuisse correctam de jure Canonico, quia instantia litis non perit triennio & ideò eam non servari in terris Ecclesiæ, sed in terris Imperii duntaxat, Innocent. *in cap. Consulit. num.* 2. *in fin. vers. Alio etiam modo, de offic. delegat.* licèt hic vacillaverit Speculat. *in titul. de Jud. Deleg.* §. *Restat. num.* 10. *vers. Item si instantia & vers. Sed secundum Canones* & hic firmant Hostiens. *n.* 3 *vers. Sed non placent hæ solutiones* Abb. Antiq. *num.* 1. *in fin.* dicens hanc opinionem esse inter omnes probabiliorem; & communiter DD. moderni, ut inquit Abb. Siculus *hic num.* 5. Hanc etiam dicit esse communem conclusionem Felin. *in princip.* Alex. *consil.* 23. *Visis scripturis num.* 2. *lib.* 3. Jas. *in d. leg. Properandum, num.* 27. & Roman. *cons.* 210. *num.* 11. Et quamvis ipse
3 putet communem opinionem esse falsam, eò quod nullibi reperiatur cautum de jure Canonico, ut instantia causarum sit perpetua; & Papa nihil magis cordi habeat, quam ut lites abbrevientur, *ut cap. Finem litibus, de dolo & contumac. & c. Venerabilis de Appellat.* & idem conetur hic tueri Andreas Siculus adversus id, quod consuluerat inter consilia Alexand. *cons.* 64. *Circa præsentem num.* 3. *vers. Modo in proposito lib.* 4. tamen hæc ratio parum stringit, quia, ut inquit Bald. *in cap. fin. num.* 1. *de dolo & contum.* relatus ad Felin. *hic num.* 1. quamvis imponendus sit finis litibus, tamen immortales existant, & hæc sit ratio quare secundum leges pereat instantia, *ut in d. leg. Properandum*, tamen secundum Canones ideo non perit, quia esset potiùs instantiam reiterare, quàm finem imponere litibus terminalem: non enim est perfectè sopitum quod iterari & recidivari potest, *ut l. Maritus, ff. Locati & l. Quod ita servatur, ff. de edilit. edic.* Et ideo, ut subdit Felinus, per jus Canonicum melius consulitur immortalitati litium, quàm per leges, cùm per illas lites efficiantur prolixiores propter tempus in reiterando consumptum, ut per eum. Peremptâ
4 enim instantia omnia acta pereunt, datur novus libellus, lis iterum contestatur & omnia fiunt de novo, *ut in d. leg. Properandum* §. 1. & §. *Plerumque* & notat glossa 1. *hic in prin.* Innoc. *num.* 1. & Abb. *num.* 2. *in fin. vers. Secunda lectura & num.* 8. *vers. Venio nunc.* Speculat. *in tit. de Judic. Deleg.* §. *Restat. num.* 10. *vers. Sed numquid omnia*
5 *acta pereunt*? Adde quod cùm secundum leges regulariter non appelletur ante sententiam definitivam, *leg. Ante sententiæ tempus, C. Quor. apell. non rescinden. & l. Si Clericus, C. de Episcop. aud.* diligentia Judicis benè potest infrà triennium causa finiri, cum ejus jurisdictio per appellationem non impediatur & nullus ipso invito possit cautam ultra triennium protelare, *ut dicitur in dict. l. Properandum, in principio.* Idem probatur. *in capite Tum ex litteris, de in integrum restit.* nam, ut ibi notat glossa secunda à tempore Eugenii quo lis fuit introducta, usque ad tempus Cælestini, effluxerant 45. ann. Ad idem inducitur textus *in cap. Cum olim.* §. *Judici de privileg.* ubi fuit facta condemnatio in expensis factis per quadriennium, quo duravit judicium & sic instantia ibi non perierat per lapsum triennii. Ad quod etiam facit hoc cap. ubi Communitas Cervienfis asserebat, instantiam judicii periisse per lapsum triennii; & ideo recusabat sub Judicis examine respondere; & nihilominus Papa hujusmodi exceptione rejecta, mandat Judicibus, ut in negotio ad ulteriora procedant; & ita innuit instantiam non periisse. Et quamvis neque hæc
2 Decretalis, neque prætallegata capitula per modum novæ Constitutionis decernant instantiam durare etiam lapso triennio pro ut videbatur necessarium ad hoc, ut inducereetur differentia inter leges & Canones, *ut cap.* 1. *de nov. oper. nunc.* & ibi notant Abb. Antiq. *n.* 2 Joan. Andr. *n.* 5. & alii communiter, tamen satis est, ut jura in casibus contingentibus passim supponant & admittant instantiam causarum durare etiam post triennium, licèt super hoc nullum jus reperiatur expressè conditum: id enim potuit contingere, quia jus Civile, de quo in prædicta lege *Properandum, C. de Judiciis*, non fuit in foro Ecclesiastico receptum moribus, ut clarè innuitur in juribus superius allegatis, *arg. cap. In istis*, §. *Leges*, 4. *distinct.* & considerat Abbas *hic n.* 6. *curia finem vers. Sed dubium est.* Tene igitur conclusionem superiùs firmatam, videlicet instantiam de jure Canonico non perire per lapsum triennii, quam tenet hic glossa unica & apertius glos. 1. *in cap. final. de dolo & contum.* quæ expressè dicit usque ad triennium restringi lites secundum leges, ne immortales existant, sed secundum jura Canonica non finiri instantiam judicii elapso triennio; & cum illa glossa concordat ibi Hostiensis *num.* 1. dicens, secundum leges spatio triennii perire instantiam judicii, sed secundum Canones lites esse immortales, quia & invitis judicibus protelantur, Joan. Andr. *num.* 11. Bald. *num.* 1. Butr. *num.* 15. *vers. Glossa prima est clara* & alii communiter, Glossa *in cap. Anteriorum* §. *Ad hæc in ver. Imperator ad fin.* 2. *quæst.* 6. Item glos. Juris civilis *in dicti leg. Properandum in princip. in ver. Triennii in fin. C. de judiciis* & ibi Bart. *num.* 1. dicens, illam legem fuisse correctam de jure Canonico, quia instantia litis non perit triennio & ideò eam non servari in terris Ecclesiæ, sed in terris Imperii duntaxat, Innocent. *in cap. Consulit. num.* 2. *in fin. vers. Alio etiam modo, de offic. delegat.* licèt hic vacillaverit Speculat. *in titul. de Jud. Deleg.* §. *Restat. num.* 10. *vers. Item si instantia & vers. Sed secundum Canones* & hic firmant Hostiens. *n.* 3 *vers. Sed non placent hæ solutiones* Abb. Antiq. *num.* 1. *in fin.* dicens hanc opinionem esse inter omnes probabiliorem; & communiter DD. moderni, ut inquit Abb. Siculus *hic num.* 5. Hanc etiam dicit esse communem conclusionem Felin. *in princip.* Alex. *consil.* 23. *Visis scripturis num.* 2. *lib.* 3. Jas. *in d. leg. Properandum, num.* 27. & Roman. *cons.* 210. *num.* 11. Et quamvis ipse
3 putet communem opinionem esse falsam, eò quod nullibi reperiatur cautum de jure Canonico, ut instantia causarum sit perpetua; & Papa nihil magis cordi habeat, quam ut lites abbrevientur, *ut cap. Finem litibus, de dolo & contumac. & c. Venerabilis de Appellat.* & idem conetur hic tueri Andreas Siculus adversus id, quod consuluerat inter consilia Alexand. *cons.* 64. *Circa præsentem num.* 3. *vers. Modo in proposito lib.* 4. tamen hæc ratio parum stringit, quia, ut inquit Bald. *in cap. fin. num.* 1. *de dolo & contum.* relatus ad Felin. *hic num.* 1. quamvis imponendus sit finis litibus, tamen immortales existant, & hæc sit ratio quare secundum leges pereat instantia, *ut in d. leg. Properandum*, tamen secundum Canones ideo non perit, quia esset potiùs instantiam reiterare, quàm finem imponere litibus terminalem: non enim est perfectè sopitum quod iterari & recidivari potest, *ut l. Maritus, ff. Locati & l. Quod ita servatur, ff. de edilit. edic.* Et ideo, ut subdit Felinus, per jus Canonicum melius consulitur immortalitati litium, quàm per leges, cùm per illas lites efficiantur prolixiores propter tempus in reiterando consumptum, ut per eum. Peremptâ
4 enim instantia omnia acta pereunt, datur novus libellus, lis iterum contestatur & omnia fiunt de novo, *ut in d. leg. Properandum* §. 1. & §. *Plerumque* & notat glossa 1. *hic in prin.* Innoc. *num.* 1. & Abb. *num.* 2. *in fin. vers. Secunda lectura & num.* 8. *vers. Venio nunc.* Speculat. *in tit. de Judic. Deleg.* §. *Restat. num.* 10. *vers. Sed numquid omnia*
5 *acta pereunt*? Adde quod cùm secundum leges regulariter non appelletur ante sententiam definitivam, *leg. Ante sententiæ tempus, C. Quor. apell. non rescinden. & l. Si Clericus, C. de Episcop. aud.* diligentia Judicis benè potest infrà triennium causa finiri, cum ejus jurisdictio per appellationem non impediatur & nullus ipso invito possit cautam ultra triennium protelare, *ut dicitur in dict. l. Properandum, in principio.* Sed secundum Canones potest à quolibet interlocutoria & à quolibet gravamine appellari & causa durare per annum & quandoque per biennium, *cap. Superea, il secundo de Apell.* Undè quemadmodum ipsa vi Judice invito appellatur, ita & ipso invito instantia prorogatur, quia propter frequentes appellationes non potest Judex infrà præscriptum tempus causam terminare: quare secundum leges perit instantia decursu triennii, secundum Canones non; & & hanc rationem diversitatis inter leges & Canones assignant hic Petrus de Sampsone & Abbas Antiquus *num.* 2. *versiculo Sed quæ est ratio*, Hostiensis *num.* 3. *versiculo Et si quæras rationem*, Joannes Andreas *num.* 8. *versiculo Sed quæ erit ratio*, Henricus Boich. *num.* 4. Abbas Siculus *num.* 6. *in fine* & plerique alii.

Procedit autem communis conclusio superiùs firmata in 6
causis tam ordinariis quàm Delegatis in quibus secundum Canones non perit instantia per lapsum triennii, ut in Juribus suprà citatis *num.* 1. & in hoc textu quem sic summat Abbas Siculus: lapsu triennii non obstante, potest Delegatus in causa sibi commissa procedere; & hic tenet glossa 1. & ibidem Abbas *num.* 8. *versiculo Venio nunc ad secundam lecturam* & Felin. *num.* 3. licèt secùs sit secundum Leges, ut in dicta lege *Properandum in principio, versiculo Sed omnes Judices, cod. de Judic.* quæ promiscuè loquitur de Judicibus tam ordinariis quàm Delegatis. Si tamen Princeps delegans præfixisset 7
instantiam ipsi Judici & illa esset minor triennali: tunc benè periret Judici, licèt non partibus; & ideò ex eisdem actis factis coram ipso: posset causa illa expediri. Ita Fabius in dicta lege *Properandum in principio, cod. de Judiciis* & Felinus hic *num.* 3.

Fallit primò, communis conclusio in causa appellationis 8
in qua tam secundum Canones quàm secundum Leges ex lapsu unius anni vel ex causa biennii instantia finitur & perit; & Apellans cadit à causa, ut capit *cùm sit Romana infrà de appellat.* & in Aut. Et *qui, cod. de tempor. appellat. cum similibus.* Felin. hic *num.* 1. *in fine, versiculo Fallit autem* & Bero *eodem numero*; & dicetur infrà in proxima fallentia.

Fallit secundò in causis criminalibus in quibus secundum 9
aliquos instantia Judicii perit per lapsum biennii à tempore litis contestatæ tam de Jure Civili, ut lege 2. *cod. Ut infra certum tempus*; quàm de Jure Canonico. Et in hac opinione fuit Henricus Boich. *num.* 4. Et potest esse ratio, quia cùm dictâ lex 2. non reperiatur per Jus Canonicum correcta vel immutata: servari debet etiam in foro Canonico, argum. capitis 1. cùm ibi notat *de nov. oper. nunciat.* lege *Præcipimus in fine cod. de appellat.* & lege *Sancimus, cod. de testam.* Sed certè contrarium probat hæc Decretalis in qua Archiepiscopus crimen sacrilegii Civibus opponebat; & tamen nec per lapsum triennii instantia periit juxta communem intellectum, ut benè hic per Bero *num.* 2. Item si dicta ratio valeret: etiam lex *Properandum* in foro Canonico servanda esset, cùm nullibi reperiatur expressè correcta per Jus Canonicum; & tamen oppositum est verius & communius, ut ostensum est suprà *num.* 2. & 3.

Fallit tertiò, ubi reus absolvitur propter irreptum Judicium 10
juxta caput *Examinata* cum ibi traditis *supra eodem.* Felinus hic *num.* 3. *versiculo fallit secundò.*

Fallit quartò, notabiliter in omnibus causis ad forum Eccle- 11
siasticum quomodolibet pertinentibus quæ in prima instantia ex Jure novissimo Concilii Tridentini omninò infra biennium sunt terminandæ: ita ut post id spatium liberum sit partibus vel alteri illarum Judices Superiores adire, qui causam in statu quo fuerit assumere debent & quamprimùm terminare, ut *sess.* 24. *de reform.* cap. 20. *in princ.* quippè post Concilium 12
Tridentinum cessat ratio à Doctoribus considerata, cur secundum Canones instantia Judicii non pereat per lapsum triennii: videlicet quòd cùmliceat appellare ab interlocutoria & quocumque gravamine: appellationum frequentia sæpè sæpiùs impedit Judices quominùs possint infra id spatium causas definire: quod non contingit de Jure Civili, secundum quod ante sententiam definitivam non appellatur, ut dictum est suprà *num.* 5. Etenim ex Decretis Concilii in appellationibus recipiendis Jus Canonicum exequatum est Juri Civili; nam Sacra Sinodus advertens reos crimnis plerumque ad evitandas pœnas & subterfugienda Judicia Episcoporum gravamina simulare & appellationis diffugio Judicis processum impedire in cap. 1. *sess.* 13. statuit ut in causis visitationis & correctionis sive habilitatis & inhabilitatis nec non criminalibus ab Episcopo seu illius Vicario ante definitivam sententiam ab interlocutoria vel alio quocumque gravamine non appelletur: nisi gravamen hujusmodi per definitivam sententiam reparari, vel ab ipsa definitiva appellari non possit. Et posteà hoc Decretum extendendo ad causas omnes ad forum Ecclesiasticum pertinentes in dicto cap. 20. *versiculo Neque appellationes sess.* 24. decrevit ut appellationes per Superiores quoscumque non recipiantur, nisi à definitiva vel definitivæ vim habente & cujus gravamen per appellationem à definitiva reparari nequeat.

vita & honestate cleric.

57 *Tempus delicti attenditur quoad pœnam imponendam, non quoad competentiam Judicis.*

58 *Judex laicus retinens in carcere Clericum deprehensum in habitu laicali an & quando excusetur à censuris.*

59 *Consuetudo, qua Clerici habitum, vel tonsuram deferentes fori privilegio gaudent, licèt beneficium non habeant, nec alicui Ecclesiæ inserviant, an sit observanda & num. seq. usque ad num. 71.*

60 *Clerici incedentes in habitu, vel tonsura de Jure Communi gaudebant privilegio fori, licet Ecclesiæ non inservirent.*

61 *Consuetudo juri communi conformis sublata intelligitur eodem jure sublato.*

62 *Consuetudo cur fuerit sublata à Concilio Tridentino* sess. 13. cap. 6. *quoad Clericos conjugatos tantùm.*

63 *Consuetudo quod Clerici conjugati gaudeant privilegio fori, licèt habitum & tonsuram non deferant an valeat de jure communi.*

64 *Consuetudo disponens idem, quod jus antiquum correctum*

S*I quis* Clericus coram suo Episcopo conveniri debet.
1 Hoc dicit. Et ponit duo dicta alternativè. Secundum ibi, vel consilio.

Nota primò ex textu Clericum esse conveniendum coram proprio Episcopo. Dicitur autem Episcopus propriùs, vel suus, ut habent aliæ editiones, relatæ ab Antonio Augustino *in notis ad primam Collectionem Decretal. lib.* 2. *tit.* 2. *cap.* 1. tum ad exclusionem Episcopi alieni, qui non debet falcem mittere in alienam messem, *cap. Scriptum*, 6. *quæst.* 3. *cap.* 3. *infra de Paroch. & 6. quæst.* 2. *per totam*: tum ad exclusionem Judicis sæcularis, ut *cap. Inolitæ & c. Placuit* 11. *qu.* 1. *c. prox. & c. Si diligenti, infra eadem* tum denique ad exclusionem inferioris Prælati: nam de jure communi Episcopus solus fundat intentionem super jurisdictione ordinaria in tota Diœcesi, *cap. Cùm Episcopus*, & ibi gloss. *in ver. Habere*, & Doctores notant *de Offic. Ordin. lib.* 6. *cum concord.* De quo tamen pleniùs dicam infrà in prima quæstione, in qua explicabo in specie quibus modis dicatur propriùs Episcopus.

2 Secundò nota ibi, *negotium*, appellatione negotii venire causam, seu quæstionem secundum Innocent. & Abb. Antiq. *hic in princip.* Hostiens. *in ver. Negotium* & Joan. Andr. *num.* 2. Undè & differt à negotiatione, quia negotium in causis, negotiatio in commerciis dicitur, ut legitur in *cap. Forus*, §. *Negotium, infra de verbor. signif.* suis Codex habet, si quis Clericus cum Clerico causam habuerit, ut refert Anton. Augustin. *loco citato.*

3 Tertiò nota ibi, *actio ventiletur*, actionis nomen quandoque referri ad simplicem petitionem in judicio factam: nam secundum Canones Clericus non tenetur actionem proponere, sed satis est ut quoquomodo de sua petitione in libello appareat, *cap. Dilecti & cap. Examinata, supra de Judic.* & hic per gloss. *in ver. actio*, Host. *in eod. verb.* & Butr. *num.* 4. Licet secundum Abb. *num.* 3. & Marian. Socin. *num.* 2. verbum, *actio*, stet proprié, quia textus non præcipit ut actio proponatur, sed ut ventiletur, scilicet ipsum jus competens: nam actio est jus prosequendi in judicio quod sibi debetur, *ut Institut. de act. in princip.* & ideò dicimus sine actione neminem experiri, *l. Si pupilli* §. *Videamus, ff. de negot. gest.* Sed magis placet prima expositio glossæ, quia illud jus non ventilatur in judicio sub formalitate actionis, sed tanquam simplex & nuda petitio. Et quamvis sine actione de Jure Civili nemo experiatur, tamen de Jure Canonico non est necesse ut hoc faciat per modum actionis, ut in juribus prælegatis. In prima compilatione Decretalium non habetur illud verbum, *actio*, sed legitur, *accusatio ventiletur*, ut refertur ab Antonio Augustino *in cap.* 1. *hoc tit.*

4 Quartò nota ibi, *vel Consilio*, Clericum non posse prorogare jurisdictionem alterius Judicis etiam ordinarii absque consensu Episcopi proprii, & ita consilium, hic accipitur pro consensu, seu licentia: nam solum consilium non
5 sufficit, *cap. proximò, infra eod. & cap. Romana, eod. tit. lib.* 6. secundum gloss. tertiam, *hic* Hostiens. *in princ. in ver. Vel consilio*, Joan. Andr. *num.* 3. & Butr. *num.* 2. & 3. Qui indè infert consilium accipi pro consensu ubi exigitur consilium ab eo, de cujus superioritatis præjudicio agitur: undè non sufficit illud petere & expectare, sed oportet obtinere, ut notat gloss. & DD. *in cap. Si pro debilitate, de offic. deleg.* licèt aliàs ex proprietate vocabuli aliud sit consilium & aliud consensus, *ut notatur in capite. Olim supra de arbitr.* Sed hic impropriatur consilii verbum propter subjectam materiam secundum Host. *ubi supra*, & Abb. *num.* 3. *vers. Nota ex gloss.* Vel sic secundum Petr.
6 de Anch. *in* 3. *not.* consilium includere consensum, & prolatum à jure importare necessitatem, ita ut Clericus necessariò teneatur illud sequi, juxta materiam *l.* 1. §. *Si plures præsumitur rationabilis, & num.* 68. *&* 73.

65 *Conjuetudo contra concilia generalia, non potest validè introduci & num. seqq.*

66 *Concilia generalia censentur habere clausulam derogatoriam ad sequentes dispositiones contrarias.*

67 *Et quid in Concilio Tridentino.*

69 *Constitutiones Papales censentur effectum sortitæ cùm primùm sunt promulgatæ.*

70 *Et quando censeantur abrogatæ per contrarium usum.*

71 *Exceptio quod non fuerint usu receptæ, non admittitur.*

72 *Canonis privilegium an fuerit ademptum Clericis non habentibus qualitates, cap.* 6. *sess.* 23. *Concilii Tridentini & num. seq. usque in fin.*

73 *Fori privilegium quas ob causas à Concilio Tridentino fuerit limitatum.*

74 *Canonis privilegium facilius amittitur de jure communi, quàm privilegium fori.*

75 *Clerici quamvis fori privilegio non gaudeant, tamen puniri possunt ab Episcopo præveniente, si pro Clericis adhuc publicè se gerant.*

ff. de exercit. act. & d. c. Cùm olim de arbitr.

Ultimò nota ibi, *apud alios, quos utraque pars voluerit*: 7
ad hoc ut prorogari possit jurisdictio judicis non sui præter licentiam proprii Episcopi requiri etiam consensum utriusque partis: justum enim & honestum est, ut Judex communiter eligatur, *ut hic & in cap. Placuit*, 2. *quæst.* 6. Hoc declara primò, dummodò prorogatio fiat in judicem Ecclesiasticum, *cap. Significasti, infra eod.* nam judicem laicum Clericus sibi constituere non potest, etiamsi Episcopi & adversarii consensus accedat, nec prorogatio firmatur juramento, *cap. Si diligenti, infr. eod.* Sed ad hoc requiritur autoritas Papæ, *cap. Mennam* 2. *qu.* 5. *& cap. Cùm devotissimam*, 12. *q.* 2. & tenent *in c. prox. infra eod.* Host. *n.* 1. *in v. Pontificis*, Jo. Andr. *n.* 3. *in eod. v.* & Butr. *n.* 7. Declara secundò dummodò procedatur per viam prorogationis: ad hoc enim formalis delegatio non requiritur, secundum Innoc. *in fin.* Secus si per viam delegationis, quia tunc non exigitur consensus partium, sed Episcopus solus dat Judices: & quod hic dicitur, quos utraque pars voluerit, est de consilio ne Judex possit recusari, sed tamen commissio valet, etiam partibus non consentientibus, dummodo fiat salvo jure recusationis, & ita procedit textus *in cap. Super quæstionum*, §. *Quem verò & §. fin. de offic. deleg.* ut hic declarat Joan. Andr. *in fin.* cum quo Butr. *num.* 6. & alii transeunt. Sed an hoc procedat post Concilium Tridentinum, plenè dicam *in cap. Significasti, infra eodem.* Declara tertiò dummodò utraque pars sit præ- 8
sens; tunc enim secundum consuetudinem Curiæ fit convenientia judicium: & si concordent, dantur Judices de communi consensu, *ut l. Observandum ff. de Judic.* Si discordent quælibet pars nominat unum & Curia dat tertium ex officio. Si verò altera pars sit absens, obtinet præsens Judices ad voluntatem suam salvo jure recusationis; & in hoc casu potest intelligi textus *in cap. Cùm R. de offic. deleg.* ubi datur Judex ad voluntatem unius partis. Et de hoc stilo Curiæ Romanæ attestantur *hic* gloss. *ult.* Joan. Andr. *in fin.* Butr. *d. num.* 6. Abb. *num.* 4. & Marian. Socin. *num.* 2. *vers. In ea glossa.*

Quæro, an generaliter & indistinctè Clericus sit coram 9
suo Episcopo conveniendus.

Communis regula est Clericum conveniri debere coram proprio Episcopo, ut hic est casus secundum omnes, concordat, *c. Si Clericus*, ibi, *suum Episcopum*: necnon ibi, *proprium Episcopum* 11. *quæst.* 1. *cap. Si quis contra Clericum* ibi, *Episcopum ipsius adeat inf. eod.* & in Aut. *Ut Cler. apud propr. Episc. collat.* 6. *cum simil.* Et proprius Episcopus dicitur primò, in cujus Diœcesi Clericus conveniendus 10
domicilium habet; forus enim domicilii dicitur verus & naturalis forus, ut notatur *in cap. fin.* & ibi dixi *num.* 9. post Innocent. Host. & alios *infra eod.* & cum cæteris omnibus concurrit ut est textus, *in cap. Dilecti*, & ibi gloss. *in ver. Ubi domicilium, infrà eod. l. Si fideicommissum*, §. *Sed & rescriptum ff. de Judic. cum simil.* Deindè dicitur Episcopus 11
proprius, in cujus Diœcesi Clericus beneficium obtinet Ecclesiasticum, licet sit alterius Diœcesis, textus est *in cap. Cùm nullus, de tempor. ordin. lib.* 6. Et quamvis loquatur respectu ordinis, tamen idem dicendum respectu jurisdictionis: nam qui potest ordinare, potest & judicare, *cap. Nullus Primas*, 9. *quæst.* 2. *& cap.* 3. *de Paroch.* Advertè tamen quia aut beneficium personalem residentiam non requirit, & tunc potest Clericus in loco beneficii conveniri quando agitur de illo beneficio tantùm, & non alias, *arg. cap. Sanè infrà eod. l. fin. C. ubi in rem act. & cap. Dilectus, il. secundo supra de rescript.* Aut requirit personalem residentiam; & tunc cùm rector beneficii, ibi domicilium contrahat, *c. Postulasti, infrà eod.* & notat Innocent. *in cap. Ex ore de privileg.* Idem dicendum, quod superius dictum

dictum est de Episcopo domicilii, ut scilicet ibi conveniri possit etiam de alibi gestis secundum Abb. *hic num.* 6. de quo vide plenè per Marian. Socin. *in cap. final. num.* 22. *infrà eodem.* Ad hoc Concilium Tridentinum *in cap.* 11. *in fin. sess.* 24. ubi privilegia, quæ competunt residentibus in Curia Romana ratione Eugenianæ constitutionis, aut familiaritatis Cardinalium, non suffragantur beneficia obtinentibus quominùs ratione dictorum beneficiorum Ordinarii Jurisdictioni subjecti permaneant; & ita ratione beneficii personalem residentiam non requirentis fortitur quis forum Ordinarii, ubi beneficium obtinet, ratione illius beneficii duntaxat non obstantibus privilegiis. Rursùs dicitur proprius
12 Episcopus, in cujus Diœcesi Clericus originem propriam vel paternam, licet alibi domicilium habeat, ut probatur *in d. c. Cùm nullus de tempor. ordinat. lib.* 6. inducendo illud ut dixi numer. præcedenti, *& in l. Assumptio*, cùm ibi notat. *ff. ad municipal. & in l.* 1. *& in l. Origine, Cod. de municipal. & origin. lib.* 10. Quod tamen ita tempera, ut in loco originis ita demùm possit conveniri si ibi sit præsens, aliàs secùs, secundum Abb. *hic num.* 6. & notat Bart. *in d. l. Assumptio*, §. 1. *num.* 2. *vers. quarto casu*, per textum *in l. Hæres absens, in* 1. *responsi. ff. de judic. &*
13 *in l. Relegatorum*, §. *Dubitatum est, ff. de interdict. & relegat.* Præterea dici potest Episcopus proprius ratione ordinis collati, ut notat gloss. *in d. l. Hæres absens*, §. *Proindè in ver. Debeat vers. Item ratione ordinis*, & illam gloss. dicit singularem Abb. *num.* 6. Item potest dici proprius, qui tamen eam intelligit procedere quandò Episcopus ordinavit nomine proprio; secùs si ex commissione alterius quia tunc ordinatio tribuitur illi cujus nomine fit, *arg. cap. Si Episcopus de prebend. lib.* 7. Sed certè quando Episcopus ordinat nomine proprio, jam est Episcopus proprius ante ordinationem, cum aliàs ordinare non possit, ut est textus *in d. c. Cùm nullus & 9. quæst.* 2. *per totam*: ergò non apparet quomodò efficiatur proprius ratione ordinis collati. Forte glossa habuit alium intellectum, videlicet ut ratione ordinis forum quis fortiatur, quia laicus effectus Clericus mutat forum, ac genus fori; & efficitur de foro Ecclesiæ, *cap.* 1. 35. *dist. cap. Duo sunt* 12. *quæst.* 1. Sed hoc non provenit propter ordinis characterem: nam & ordinatus ab alieno sine licentia Episcopi proprii, licet sit suspensus, tamen est effectus de foro Ecclesiæ *cap.* 1. *& seq. de tempor. ordin. lib.* 6. Concilium Tridentinum *cap.* 8. *sess.* 23. Demùm ad effectum prædictum dicitur Episcopus proprius etiam ratione contractûs initi; delicti commissi, aut rei litæ *ut in d. cap. fin infrà eod.* & generaliter omnibus aliis modis, quibus forum quis fortitur, quos enumerat gloss. præalleg. *in d.* §. *Proindè*, & ibi Doctores, & latissimè Marian.
14 Socin. *in eod. cap. fin.* & ibi dixi *num.* 28. Episcopi autem appellatione in casu hujus cap. venit etiam inferior Prælatus habens in loco jurisdictionem quasi Episcopalem ex privilegio, vel consuetudine, *cap. Cùm contingat in fine*, & ibi Doctores, præsertim Abb. *num.* 18. *infrà eod. cap. Audistis de præscript.* & hoc non obstante decreto Concilii Tridentini *sess.* 24. *capit.* 20 §. *Ad hæc*, ut scripsi latissimè in *cap. Excedentibus, à num.* 20. *usque in fin. de excess. Prælat.* Itaque secundum has omnes acceptiones stat regula ut Clericus coram proprio Episcopo conveniri debeat.

Extenditur primò hæc regula ut locum habeat: sive Cle-
15 ricus conveniatur à Clerico, ut hic; sive à laico in cap. *Si quis contra Clericum infra eodem.* Actor enim sequitur forum rei, cap. *Experientiæ* 11. *quæst.* 1. *cum simil.* secundum Marian. Socin. hic *in* 2. *notab.* & tenent Hostiensis, Joannes Andreas Cardin. & alii qui verba *Si quis Clericus* supplent *vel laicus.*

16 Extenditur secundò ad causas tam civiles quàm criminales, cap. *Inolita* 11. *quæst.* 2. Aut. *Statuimus, eod. de Episcop. & Cler.* & in Auten. *Ut Clr. apud propr. Episc. collat.* 6. & probatur hic in verbo *Negotium*, quod ab Innocentio & aliis exponitur pro *causa* sive *quæstione*, ut dixi suprà in 2. *notab.*

Extenditur tertiò etiam ad Clericum primæ tonsuræ, ut probatur in cap. *cùm non ab homine suprà de judic.* ibi *in quocunque ordine constitutus*, juncto cap. *cùm contingat de ætate & qualitate* in cap. proximo *infra eodem* ibi *Clericum unum*; & ibi dixi *in* 2. *notab.* post Hostiensem, Butrium & alios.

17 Extenditur quartò etiam ad Clericos conjugatos non bigamos, habitum & tonsuram deferentes, cap. unico *de Cler. conjug. lib.* 6. Joannes Andreas in cap. proximo *num.* 2. & ibi etiam Abbas *num.* 2. *& 3. infra eodem.* Henricus Boich. in cap. Ex *litteris num.* 18. *de vita & honestate Clericorum.* Vitalin. in Clem. *num.* 55. *& 57. eodem titulo*: de quo tamen hodiè, dic ut scripsi in cap. *Proposuisti num.* 27. *& 28. infra eodem.*

18 Extenditur quintò ad Clericum etiam suspensum, excommunicatum, interdictum vel depositum etiam pro crimine irregularitatem irrogante; nam ante actualem degradationem

remanet sub jurisdictione Episcopi, ut probant Jurà in cap. *Dictum* 81. *dist.* in cap. *cùm non ab homine*; & ibi Dec. *num.* 6. *de judic.* & in cap. *Degradatio de pœn. lib.* 6 Marian. Socin. in cap. *Ad abolendam num.* 21. *de hæret.* 19

Extenditur sextò ad omnes personas Ecclesiasticas & ad complures alios qui sunt de foro Ecclesiæ: licet Clerici non sint de quibus scripsi latissimè in cap. proximo *infra eodem*, à *num.* 16. *usque in finem* post Marian. Socin. hic à *num.* 4. *usque ad num.* 24. qui fusè materiam explicat viginti quinque declarationibus.

Extenditur denique centum & sex modis, quos uberrimè cumulant moderni in tractatu *de effect. Clericat. effect. primo à num.* 2. *usque ad num.* 668.

Recepit tamen suprà dicta regula quanplures declarationes, 19
ut dixi in cap. proximo *num.* 4. *infra eodem*: inter quas illa est præcipua & usu forensi admodùm frequens, quam Juri communi adjecit Concilium Tridentinum *sess.* 23. *cap.* 6. ubi statuit ut *primò tonsurâ initiatus aut etiam in minoribus Ordinibus constitutus, fori privilegio non gaudeat: nisi Beneficium Ecclesiasticum habeat; aut Clericalem habitum & tonsuram deferens alicui Ecclesiæ ex Mandato Episcopi inservat; vel in Seminario Clericorum aut in aliqua Schola vel Universitate de licentia Episcopi quasi in via ad majores Ordines suscipiendos versetur*: Hæc ibi & Sacra Congregatio Cardinalium ejusdem Concilii interpretum declaravit: *Ad hoc ut fori privilegio gaudeat, requiri & sufficere ea quæ aliquo ex infrà scriptis capitibus sigillatim sunt adnotata. Ut obtineat Beneficium Ecclesiasticum aut Clericalem habitum & tonsuram deferens in aliquo Seminario de licentia Episcopi degat, ut in habitu & tonsura incedens in aliqua schola de licentia Episcopi versetur, ut habitum & tonsuram gestans in aliqua Universitate de licentia Episcopi moretur. Si verò quæ in aliquo ex his capitibus com-* 20
prehensa sunt, in Clerico incurrant; sed aliquâ occasione habitum à se gestari solitum ad breve tempus deposuerit: non ideò 21
fori privilegium amittere. An verò habitus sit Clericalis, ad Judicis Ecclesiastici cognitionem pertinere; quibus autem casibus 22
Clericus ex Decreto Concilii fori privilegio non gaudet: nullam requiri monitionem, ut illud amittat. Hactenùs Sacra Congregatio. Adverte tamen ad illa verba Concilii *de Mandato Episcopi & de licentia Episcopi*, quia est ipsius Congregationis Sententia, non sunt substantialia, ut in subjecta declaratione.

Joannes Cuperchinus Clericus Romanus, qui prima tonsura in urbe initiatus, quatuor Ordines minores Panormi cum dimissoriis Domini Cardinalis urbis Vicarii suscepit, Romam reversus, & in habitu Clericali incedens studiis incumbens frequentavit Collegium. S. Thomæ, ubi Fratrem Donatum publicè Logicam tradentem quotidiè audivit, prout in fide, quæ datur ejusdem Fratris Donati; & licèt nulli esset adscriptus Ecclesiæ, tamen non deistit diebus præcipuè festivis & aliis inservire sacrificio Missæ in Ecclesia S. Jacobi incurabilium, & alibi prout in fide Sacristæ, quæ similiter datur. Mox fororis infamia commotus, & stimulis incensus honoris eam pluribus vulneribus confodit, & rem omnem sine difficultate confessus est. Cùmque inter alia pro ipsius defensione dicatur, eum uti Clericum pro tali homicidio non posse tradi curiæ sæculari, nec affici ultimo supplicio; opponitur à fisco eum non gaudere privilegio fori quia neque beneficium habet, neque est adscriptus Ecclesiæ, neque versatur in scholis de licentia Episcopi, ut requirit Concilium Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 6. undè quæritur quid juris. Die 20. Junii 1609. Sacr. Congreg. Concilii perpendit secundum ea, quæ proponuntur, in hoc casu concurrere omnia requisita, ut hic clericus gaudeat privilegio fori: est enim initiatus prima tonsura, incedebat habitu, & tonsura clericali, & Ecclesiæ inserviebat; imò etiam in schola versabatur quia publicam Dialecticæ lectionem in ædibus S. M. suprà Minervam audiebat. Unus tamen fuit scrupulus, quod nec ad inserviendum, nec ad versandum in schola ulla præcessit licentia, nullumque mandatum Vicarii urbis, ut requirit Concilium, dum *cap.* 6. *sess.* 23. statuit hujusmodi Clericum privilegio fori potiri si inserviat Ecclesiæ de mandato Episcopi vel in schola versetur de Episcopi licentia: sed hanc difficultatem sustulerunt duæ antiquæ decisiones Congregationis, quarum altera declaravit privilegio fori gaudere clericum minorum Ordinum in habitu, & tonsura incedentem, inservientemque Ecclesiæ, tamtsi absque ullo 23
Episcopi mandato. Altera determinavit talem Clericum inservientem alteri Ecclesiæ quàm ei, cui mandaverat Episcopus ut inserviret, nihilominus gaudere privilegio fori, nimirùm quia qualitas mandati, vel licentiæ est levis, satisque est concurrere quæ potiora sunt, nempe tonsuram, delationem ipsius cum habitu clericali, servitium Ecclesiæ, vel commorationem in schola aliqua. Ita enim etiam cessante Episcopi mandato, vel licentia satisfit menti Concilii ea tendentis, ut solus Clericus, qui quasi in via ad majores Ordines suscipiendos versabatur, nec causa effugiendi saculare forum vagus huc illud discurrebat, sed Ecclesiastico

Quamobrem cum appellationum diffugium nullum præstet Judicibus impedimentum : jure optimo Sancta Sinodus causis expediendis biennium præfixit : sicut Jus Civile ob eam causam præfixerat triennium, ut scripsi latiùs in cap. *Super eo ille secundò num. 3. & 29. cum multis sequentibus usque ad num. 51. infrà de appellat.* In hoc tamen discrepat Concilium à
13 Jure Civili, quòd instantia Judicii secundum Leges perit omninò per lapsum triennii ; sed non perit jurisdictio Judicis, quia est perpetua ut dicta lege Properandum, *cod. de Judic.* lege 2. *cod. de Constitut. pecun.* lege ultimâ *cod. de præscript. 30. vel 40. annorum*, lege Falsa *cod. de divers. rescript.* & hîc notat Innocentius *num.* 1. Hostiensis *num. 6. circa finem* in verbo *in negotio ipso* Joannes Andreas *num.* 5. & Abbas *num. 8. versiculo Venio nunc ad secundam lecturam.* Et ideo iterantur acta & omnia fiunt de novo ; indèque provenit ut lites fiant prolixiores, ut ex Baldo & Felino superiùs ostendimus *num.*
14 3. At ex Concilio instantia perit quidem Judici, cujus jurisdictio expirat per lapsum biennii, argum. legis *Cùm non eo die, cod. Quandò provocar. non est necess.* & constat ex dictis suprà *num.* 7. & ex notatis per Joannem Andream *in addit. ad Speculat. in tit. de Judic. Deleg.* §. *Restat in magna addit.* in verbo *de Fano, litterâ K.* sed non perit partibus : imò liberum est eis vel alteri illarum adire Superiores Judices qui causam quamprimùm terminare debent ; nec pereunt acta cùm iidem Judices Superiores debeant causam reassumere in statu in quo reperitur, ut disertis verbis cavetur in dicto cap. 20. *in principio* ubi etiam in §. *Prætereà* disponitur *ut si quis ob lapsum biennii ad alium Judicem recurrerit : teneatur acta omnia coram primo Judice gesta ad Judicem ad quem expensis suis transferre.* Et sic acta ipsa non pereunt per lapsum biennii, sicut pereunt de Jure Civili peremptâ instantiâ triennali. Et cessat illud inconveniens consideratum à Baldo quod per reiterationem actorum coram eodem Judice lites efficiantur recidivæ & immortales.

15 Complectitur autem Decretum Concilii in dicto cap. 20. *sess.* 24. tam causas Civiles quàm criminales, cùm utatur verbis universalibus & geminatis, ibi : *Causæ omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes*, ut sæpiùs fuit resolutum & in hoc se conformavit cum Jure Civili : quòd similiter causis criminalibus terminandis præfixit biennium, ut in lege ultima, *cod. Si infra certum tempus* ; & ita æquavit causas civiles & criminales, cùm tamen Jus Civile causis civilibus triennium ; criminalibus biennium præfixerit, ut in dicta lege Properandum *in principio, cod. de judic.*

16 Porrò cùm dubitatum esset in Sacra Congregatione, an cap. 20. *sess.* 24. disponens causas in prima instantia coram locorum Ordinariis biennio terminandas ; habeat locum in Ordinario etiam Commissario : Sacra Congregatio censuit non habere.

17 Quid tamen si esset causa quæ alias Jure ordinario potuisset cognosci & delegatio videatur tantùm facta causâ excitandæ jurisdictionis : Sacra Congregatio nihil decidit.

Rursùs proposito dubio an idem *capite 20. sessione 24. in princ.* locum habeat in Judicibus conservatoribus Religionum, ut lapso coram ipsis biennio liberum sit partibus adire Judices superiores : Sac. Congregatio dissensit : nam quatuor ex septem Cardinalibus affirmarunt conprehendi, tres negarunt. Itaque res ad Sanctissimum delata est : Sanctissimus respondit, non comprehendi, cùm decretum sit editum in favorem jurisdictionis ordinariæ.

19 Sed quæritur, *An cap. 20. sess.* 24. Concilii Tridentini disponens causas à locorum Ordinariis intra biennium terminari debere, alioquin liberum sit partibus, vel alteri illarum Judices superiores adire, habeat locum, cùm non stetit per Judicem, quò minùs intra d. tempus causam definiret, sed vel ob qualitatem causæ vel partium cavillationes.

De Jure Civili causæ debent terminari intra tempus statutum *in l.* Properandum, *cod. de judiciis* : sed de Jure Canonico causæ non habent instantiam limitatam & possunt decidi quandocumque ; *ut latè ostensum est supra numer. 1. & seqq.* Concilium Tridentinum occurrere volens immortalitati litium tempus decidendi causas intra biennium conclusit statuens post illud tempus liberum esse partibus vel alteri illorum Judices superiores adire, *ut in decreto dicto cap.* 20. Cujus capitis dispositio non videtur habere locum quoad primam partem dubii, nempè cum causæ qualitas im-
20 pedimento fuit, ne intra biennium decideretur. Ita clarè sentit Abb. *hic num.* 10. *& in cons.* 16. *in præsenti quæstione num. 2. lib.* 2. Ubi vult, ut si lis protrahatur ultra terminum statutum à Jure Communi vel municipali non ob impedimentum alicujus, sed ob causæ magnitudinem, possit etiam post terminum expediri, exemplificans in casu, quo statutum præfigit terminum duorum mensium ad lites finiendas & Actor petit remissorias ad testes ultra mare examinandos cum dilatione longiori, quam sit terminus totius instantiæ. Idem tradit post Dinum & Cinum Baldus *in l. Si cùm ipse num.* 2. motus eo textu juncta *l. Præcedenti, ff. de exclus. tutor.* Jas. *in d. l.* Properandum *num.* 2 *Cod. de Judic.* Maranta *in Praxi in vers. Et omnia fiant durante instantia num.* 18. Et ratio est, quam reddit Abbas *ubi supra* quia cùm non possit imputari partibus, vel Judici dilatio decisionis causæ, terminus à Constitutione præfixus est intelligendus, si causa intra illum terminum potuerit expediri : ad hoc bonus textus *in l. final. in fin. Cod. de adult. in d. l. Si cùm ipse juncta l. præcedenti, ff. de excusat. tutor.* facit text. *in l. Ita autem, ff. de administr. tutor.*

Dubitari magis potest de secunda parte dubii, cùm Judex partium subterfugiis impedientibus intra biennium finem liti imponere nequivit, an ipsis partibus liberum sit Judices superiores adire. 21

Pro ratione dubitandi primò adducitur, quod Judex non impartitur officium suum nisi volenti, & petenti, *l. 4. §. Hoc autem judicium, ff. de damn. infect.* ubi Ripa *num. 6.* dicit statutum, mandans judici, ut litem finiat intra sex menses, esse intelligendum si fuerit petitum ; undè cum Judex à partibus non requisitus, ut terminet causam, potuerit eam terminare, non est dicendus suæ jurisdictioni præjudicium fecisse.

Secundò, quia cum subterfugiis & cavillationibus partium causa in longum protrahitur, instantia non currit, sensit 22 gloss. 1. *hîc.* Item gloss. *in l. Intra utiles, in ver. Intra ætatem, ff. de minoribus*, & fuit opinio Philippi, qui ita hoc cap. interpretatur, ut hîc referunt Joan. Andr. *num.* 7. & Abb. *num.* 9. In qua videtur etiam residere Innoc. *hîc in fin.* cùm eam recitet ultimo loco.

Contrarium videtur esse verius ; nam Judex partium subterfugia & dilationes restringere debet, ut intra tempus à 23 Concilio statutum causa possit finem accipere. Innoc. in cap. *De causis in princ.* & ibi etiam Abbas *num. 6. de Off. Deleg.* & idem Innoc. in cap. *In causis num. 3. & 6. de appellat.* nullus enim tam audax invenitur qui possit invito Judice causam protelare, dictâ lege Properandum *in fine princ.* Undè Judex qui hujusmodi cavillationibus indulgendo, finit labi tempus instantiæ : est in culpa & aspernatur Concilium quod 24 cap. 10. *sess.* 25. *in fine* : ipsum Judicem cohortatur, ut causis terminandis : quanta fieri potest brevitate, studeat & litigatorum artibus modis omnibus occurrere : meritò igitur adeundus est Judex Superior, argum. cap. *Nullus de Jure Patronatûs.*

Confirmantur prædicta, quia tempus à Concilio præfigitur 25 instantiæ, non Judici ; cùm loquatur in rem in illis verbis : *causæ omnes &c. omninò saltem infra biennium à die motæ litis terminentur*, ut hic per Felinum *num.* 19. & quamvis instantia non pereat partibus : perit tamen ipsi Judici, ut suprà ostendimus *num.* 14. Ergò quidquid geritur à Judice post instantiam sibi peremptam, nullius est roboris vel momenti Abbas *dicto cons. 16. num. 7. post medium, versiculo Non obstant alia motiva lib.* 2. & Felin. hic *num. 15. versiculo de Sententia lata post instantiam* : dicens post Paulum de Castro, in hoc Doctores omnes concordare : quod multò magis apparet ex illa dictione *omninò* posita in dicto cap. 20. ibi : *Atque omninò saltem biennium &c.* quæ inducit necessitatem præcisam, cap. *Cùm ex eo* ibi *omninò astringi volumus* cum ibi notatis per Archid. & Joannem Andream *de elect. lib.* 6. Alex. *cons.* 88. *in causa in princ. lib.* 4. Dec. *cons.* 582. *pro fundamento num.* 2. Grammat. in terminis nostris, *vot.* 31. *numero 3. cum sequentibus.*

Non obstant adducta in contrarium. Ad primum enim respondetur : imò Judicem cùm videt propè esse finem instantiæ, 26 posse ex officio suo pervenire ad sententiam Bartol. in lege *Sejus & Agerius, ff. ad legem falcid. prope finem; vers. Quæro an istud factum.*

Ad secundum respondetur, si subterfugia partis in causa 27 sint ; ne causa decidatur : veriùs esse instantiam currere, licèt contra partem subterfugientem competat actio de dolo, lege *Arbitrio, §. Dolo, ff. de dolo.* Alex. *cons.* 72. *Videtur primâ consideratione, num. 16. lib.* 3. dicens glossam quæ hîc tenuit oppositum à Doctoribus reprehendi. Abbas hic *num.* 9. glossa & Bart. dicto §. *Dolo* ubi ait : nec etiam competere restitutionem in integrum adversùs lapsum instantiæ ; & Roman. ex communi *in cons.* 220. *circa primum num.* 9. alioquin eluderetur Decretum Concilii quod emanavit favore publicæ utilitatis, sicut in terminis, lege Properandum : considerat Abbas, *ubi suprà.* Secundò respondetur, quatenùs verum sit instantiam ob partis cavillationem non currere : id tamen procedere in favorem partis quæ non est in culpa, ut intelligunt Doctores in locis suprà citatis. At nos loquimur respectu Judicis qui semper est in culpa : non resecando dilationes inutiles, ut dictum est : quo casu parti nullum infertur præjudicium, si ab eo ad Superiorem devolvitur jurisdictio, ut declarat Innoc. in cap. *de causis, num. 5. de Offic. Jud. deleg.* ubi etiam Abbas *num.* 6.

Et ita proposito in Sacra Congregatione Concilii suprà scripto dubio : videlicet, an cap. 20. *sess.* 24. quo cavetur, causas à locorum Ordinariis esse intra biennium terminandas : alioquin post id spatium, liberum esse partibus vel alteri illarum Judices Superiores adire : habeat locum si non stetit per Judicem, quominùs intra dictum tempus causam definiret ; sed vel ob qualitatem causæ vel partium cavillationes : Sacra Congregatio censuit non habere locum, quandò non stetit per Judicem ; sed ob qualitatem causæ, quod ab ipso Judice docendum est ; secùs si per cavillationes & subterfugia partium.

DE FORO COMPETENTI.

Ex Concilio Calchedonensi.

CAPUT I.

SI quis Clericus adversus Clericum negotium habeat, non deferat proprium Episcopum, sed priùs apud ipsum actio ventiletur, vel consilio ejusdem apud alios, quos utraque pars voluerit, judicium obtinebunt.

SUMMARIUM.

1 *Clericus coram suo Episcopo conveniri debet & numero 9.*
2 *Negotii appellatione venit causa tam civilis quàm criminalis.*
3 *Actionis verbum quandòque refertur ad simplicem petitionem in judicio factam.*
4 *Clericus non potest prorogare jurisdictionem alteriùs Judicis etiam Ordinarii, absque consensu Episcopi proprii & num. 7.*
5 *Consilium accipitur pro consensu, quandò exigitur ab eo de cujus superioritatis præjudicio agitur.*
6 *Et prolatum à Jure importat necessitatem.*
7 *Judex an dari debeat de partium consensu.*
8 *Et quid servet Curia.*
9 *Clericus an generaliter & indistinctè coram proprio Episcopo sit conveniendus & numeris sequentibus usque ad numerum* [illegible].
10 *Episcopus proprius quis dicatur quoad hoc, ut Clericus coram ipso conveniri debeat.*
Forus domicilii cum cæteris omnibus concurrit, ibidem.
11 *Forum qualiter sortiatur Clericus ratione Beneficii.*
12 *In foro originis propriæ vel paternæ, Clericus conveniri potest : dummodò ibi sit præsens, licèt alibi domicilium habeat.*
13 *Forum an Clericus sortiatur ratione Ordinis collati.*
14 *Prælatus inferior habens in loco jurisdictionem quasi Episcopalem, venit appellatione Episcopi proprii quoad hoc ut Clericus coram ipso sit conveniendus.*
15 *Clericus conveniendus est coram proprio Episcopo, sive conveniatur à Clerico ; sive à laico.*
16 *Et in causis tam civilibus quàm criminalibus.*
17 *Etiamsi sit Clericus primæ tonsuræ & num.* 19.
18 *Vel suspensus, excommunicatus, interdictus, depositus aut irregularis.*
19 *Clericus ut fori privilegio gaudeat : quæ requirantur ex Concilio Tridentino.*
20 *Clericus si habitum à se gestari solitum aliquâ occasione ad breve tempus deposuerit : non ideò fori privilegium amittit.*
21 *Habitus an sit Clericalis : Judex Ecclesiasticus cognoscit.*
Monitio non requiritur, ut Clericus carens qualitatibus à Concilio Tridentino requisitis, fori privilegium amittat, ibidem.
22 *Clericus in minoribus habitum & tonsuram deferens & Ecclesiæ inserviens : licèt sine Mandato Episcopi gaudet fori privilegio & numeris sequentibus.*
23 *Idem si inserviat alteri Ecclesiæ, quàm cui Episcopus mandavit.*
24 *Clericus Beneficio privatus ex Bulla Sixti V. eò quòd habitum & tonsuram non detulerit : fori privilegium non amittit ante latam à Judice Ecclesiastico declaratoriam super facto & num. seq.*
25 *Declaratoria facti semper requiritur quantumcumque lex imponat pœnam ipso jure.*
26 *Clericus beneficiatus solitus incedere in habitu & tonsura : licèt aliquandò talem gestationem intermiserit. non incidit in pœnam privationis Beneficii ex Bulla Sixti V.*
27 *Clericus primæ tonsuræ de Capella Sacerdotali institutus, an gaudeat privilegio fori : licèt illius possessionem ob litem sibi motam non acquisierit & num. sequenti usque ad num.* 46.
28 *Ad beneficium Ecclesiasticum constituendum quæ requirantur.*
29 *Beneficium nullius reditus obtinens non dicitur beneficium habere.*
30 *Beneficii sola collatio, aut institutio jus tribuit etiam sine possessione.*
31 *Beneficia æquiparantur ultimis voluntatibus.*
32 *Beneficium vacat per obitum provisi, licet solam supplicationem signatam habeat.*
33 *Verba cum effectu sunt intelligenda.*
34 *Verbum*, habere, *quid importet, & num.* 37.
35 *Episcopi Titulares, & Comites Palatini non dicuntur propriè tales, sed abusivè.*
Declaratur num. 39.
36 *Verba sunt accipienda in potentiori significatu.*
38 *Intitulatus plenè non dicitur in beneficio, si alius percipit fructus.*
39 *Possessor beneficii habetur qui titulum obtinet quoad honorem & ministerium, licet beneficium ab alio possideatur.*
40 *Clerici ante Concilium Tridentinum an deberent esse in Ecclesia intitulati, aut illius servitio adscripti ad hoc ut fori privilegio gauderent & num. seq. & n.* 60.
41 *Milites olim non gaudebant privilegiis militaribus nisi in numeros essent relati.*
42 *Clericus Ecclesiæ deputatus, qui ad Sacrificium quotidianum non accesserit ; pro Clerico non habetur ex Concilio Toletano.*
43 *Impetrans certo modo, qui litem infra præscriptum tempus non movit, tanquam beneficio privatus ex vi regulæ de annali non gaudet fori privilegio & num. seq.*
44 *Beneficiati duo in eodem beneficio simul esse non possunt.*
45 *Clericus non beneficiatus solitus Ecclesiæ inservire, & in habitu & tonsura incedere, si noctu, vel interdiù in habitu laicali deprehendatur cum armis, an fori privilegio gaudeat, & num. seq. usque ad num.* 59.
46 *Clericus beneficiatus ex Concilio Tridentino fruitur fori privilegio, licet habitum & tonsuram non deferat.*
47 *Clerici cælibes de Jure Communi etiam non beneficiati ante monitionem gaudent privilegio fori, licet in habitu non incedant ; Clerici conjugati secùs.*
48 *Sed hæc differentia sublata est à Concilio Tridentino.*
49 *Clericis non habentibus requisita Concilii Tridentini non adimitur perpetuo privilegium fori, sed suspenditur ad tempus.*
50 *Animo judicium ex perseverantia dijudicatur.*
51 *Habitus Clericalis non prodest ei, qui antea publicè se gerebat pro laico.*
52 *Verba legis civiliter & non amarè sunt intelligenda.*
53 *Continuè habitare in civitate quis dicitur, etiamsi tempore messium non permaneat.*
54 *Unitas orationis regulata ab eodem verbo operatur, ut æqualis sit determinatio quoad omnes.*
55 *Religiosus, qui jocosa levitate ad horam dimittit habitum, & alium assumit, non incidit in pœnam Apostasiæ.*
56 *Clericus deferens ad breve tempus vestes virgatas, & paritas non incidit in pœnam Clement. Quoniam, ut*

servitio insistebat, fori privilegio se juvare posset, quæ qualitates in hoc clerico cum sine Concilii concurrunt, quamvis non afferatur mandatum, vel licentia Episcopi. Itaque pro certo habentes hunc clericum fori privilegio gaudere, Patres mandarunt Secretario, ut eorum nomine alloqueretur Gubernatorem urbis, ut suspenderet in causa, donec res posset referri ad Sanctissimum.

Secundò quæro, posita Constitutione san mem. Sixti V.
24 *de habitu & tonsura Clericorum, &c.* quæ incipit, *Sacrosanctam.* An Clericus primæ Tonsuræ, vel minorum Ordinum obtinens Beneficium Ecclesiasticum & habitum ac tonsuram nequaquam deferens tanquam propterea Beneficio vigore dictæ Constitutionis ipso facto privatus, intelligatur amisisse fori privilegium, adeò ut etiam ante latam à judice Ecclesiastico declaratoriam super facto, videlicet quòd tonsuram & habitum clericalem non gestaverit fori privilegio minimè debeat gaudere.

Certum est privatum Beneficio ipso jure & sic per sen-
25 tentiam juris, non posse amoveri à Beneficio, quo privatus est, antequam crimen sit probatum & declaratum per sententiam hominis: alioquin privatus posset agere spolio, ut pluribus probat Oldrad. *cons.* 227. *De toot themato, n.* 4. *vers. Secundo objicit* & Petr. de Anchar. *cons.* 189. *Tribus de causis nu.* 3. & 4. Quantùmcumque enim lex imponat pœnam ipso jure, semper tamen requiritur declaratoria judicis super facto, priusquam pœna ipsa possit executioni demandari: casus est apertus *in cap. Cum secundum*, §. *Confiscationis* & ibi omnes notant, præsertim Gemin. & Franc. *de hæret. lib.* 6. Joan. de Andr. post Archid. *in cap. Felicis num.* 2. *de pœnis eod. lib.* Bald. *in cap.* 1. *in fin. quibus mod. feud. amitt.* Calderin. *cons.* 95. *num.* 3. *in fin. vers. Est etiam justum aliàs* 1. *de treug. & pac.* Rom. *cons.* 211. *Allegationes num.* 4. *vers. Secundò moveor.* & passim Doctores. Quamobrem *die* 6. *Octobris* 1612. in S. Congregatione Concilii, cui interfuerunt S. R. E. Cardinales S. Cæciliæ, de Monte, Plattus, Mantica, Arigonius, Millinus & Lancellottus, proposito suprascripto dubio omnes absque ulla discussione censuerunt hujusmodi Clericum nullo facto excludi à fori privilegio nisi post latam à judice Ecclesiastico declaratoriam super facto, seu delicto, id est quòd habitum & tonsuram clericalem minimè gestaverit. Et
26 subindè orta dubitatione an Clericus Beneficiatus non inserviens alicui Ecclesiæ, qui habitum & tonsuram gestare consuevit, licet aliquoties hujusmodi gestationem intermiserit, incidat in pœnam amissionis Beneficii Constitutione Sixti V. san. mem. hac de re edita impositam, ita ut lata posteà declaratoria super facto, fori privilegio gaudere non debeat: omnes uno ore censuerunt respondendum, hujusmodi Clericum habitum & tonsuram gestare solitum, tamersi aliquando talem gestationem intermiserit, nequaquam incidisse in pœnam privationis dictæ Sixti V. Constitutione impositam & ex consequenti non amisisse fori privilegium, sed eo tanquam beneficiatum debere potiri ad præscriptum Decreti ejusdem Concilii, *cap.* 6. *sess.* 23.

Tertiò quæro, an Clericus primæ tonsuræ præsentatus à
27 Patrono ad Capellam Sacerdotalem & à Summo Pontifice vigore præsentationis institutus gaudeat privilegio fori, licèt tertio in possessione Capellæ intruso possessionem ejus, super qua litem movit, & introduxit, acquirere non potuerit.

Cùm Concilium Tridentinum *d. c.* 6. *sess* 13. addendo
28 juri antiquo statuat, ut prima tonsura initiatus non gaudeat privilegio fori, nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum &c. atque ita alternativè requirat ut habeat saltem beneficium Ecclesiasticum *capit. Inter cæteras de rescript.* Pro solutione quæstionis supponendum est dictam capellam habere illa quatuor requisita, ut constituat beneficium Ecclesiasticum, quæ adnotavit Petrus de Anchar. *in cap. Beneficium num.* 2. *de regul. in* 6. quem sequutus fuit Dec. *in rubr. de rescript. num.* 8. Item supponendum capel-
29 lam, de qua agitur, esse aliquius redditus; cùm aliàs si nullius esset redditus, illam obtinens non esset judicandus beneficium habere arg. *cap. Si quis objecerit*, 1. *quæst.* 3. & notat Collectar. *in cap.* 2. *in* 2. *col. de concess. præben. & in cap. De multa*, ubi etiam Abb. *de Præbend.* Sarnen. *in reg. de Annali quæst.* 7. *num.* 3. & tenet Rota *decis.* 445. *aliàs* 26. *titul. de Præben.* ibi, *reali commodo, in novis.* Licèt ex iis, quæ subnectuntur inferius, in terminis Concilii quoad fori privilegium aliud videatur dicendum.

Atque his suppositis, non videtur ambigendum quin hic
30 Clericus ad effectum prædictum obtineat beneficium Ecclesiasticum: ex sola enim collatione, seu institutione sine alia traditione, vel adeptione possessionis jus in beneficio tribuitur *cap. Si tibi absenti de præbend. lib.* 6. & notat gloss. in Extravag. Joann. XXII. *Execrabilis in* §. *Porrò, in verb.*
31 *Competat jus* beneficia enim æquiparantur ultimis voluntatibus, glossa *in cap.* 1. *in ver. In ultimis voluntatibus de cencess. Præben. in* 6. & ex textus *in cap. Auctoritate eodem tit. & lib.* Sed in ultimis voluntatibus dominia ac jura recta via, ipso jure sine traditione aliqua transferuntur, *l. à Titio, in fin. ff. de furt. l. Si tibi homo* §. *Cum servus, ff. de legat.* 1. *l. ult. C. de Sacros. Eccles.* Jas. *in l.* 1. *num.* 13. *ff. de leg.* 1. Ergò & in beneficiis Ecclesiasticis. Ad quod facit textus *in cap. sau.* §. *Sane*, ubi etiam Gemin. hoc adnotavit, *de concessio. præbendar. lib.* 6. Quin imò 32
usque adeò dicitur beneficium illius esse, qui folam collationem obtinuit, licèt alius possessionem occupet, ut beneficium dicatur vacare per obitum ipsius & non possessoris, quamvis tantùm suplicationem signatam habuerit, ut decidit Rota *decis. ult in antiq. sub tit. de rescript.* Collectar. *in cap. Constitutus vers. Sed quid de quæstione de concess. præben.* & Sarnen. *super regul. Cancell. de impetran. benef. vacan. per obit. familiar. Cardin. quæst.* 23. & est casus expressus *in dict. cap. Si tibi absenti de præben. n.* 6.

Sed objicies, verba illa Concilii, *nisi beneficium Ecclesias-* 33
ticum habeat, sunt cum effectu intelligenda, *l.* 1. §. *Hæc verba, ff. Quod quisque jur.* ibi, *Cum effectu* non verbotenus intelligenda *& in cap. Relatum de Clericis non residen.* rebus enim & non verbis jura sunt imposita, *cap. Commissa, de elec. in* 6. Et ideò verbum, *habere*, proprium effectum 34
habendi significat, Bald. *in l. Data opera n.* 31. *C. de iur, qui accus. non poss.* allegat textum *in l. Fideicommissa*, §. *Si filio, de legat.* 3. Facit quòd deesse videtur id quod inutile est. *cap. Fraternitatis, de frigid. & maleic.* Et in simili dicetur de 35
Episcopis Nullatenensibus, seu Titularibus & Comitibus Palatinis, qui non dicuntur propriè tales, sed abusivè tantùm, ut tradit Jas. *in l. Id quod n.* 25. *de legat.* 1. *post* Bald. in Auth. *Licentiam, C. de Episc. & Cleric.* ubi tenet illius Authenticæ dispositionem non habere locum in Episcopis, qui habent Ecclesias apud Sarracenos, quarum nullos capiunt fructus, qui enim re privatur, nec nomen habere meretur, gloss. *in cap. Corepiscopi* 18. *distin.* ut de Cardinalibus Ecclesiæ Ravennaten. & Compostellanæ, dicit Cardin. post glossam in Clem. *in princ. de celebrat. Missar.* Abb. *in cap. Bonæ il. primo num.* 3. *col.* 2. *de postulat. Prælat.* Verba enim in poten- 36
tiori significatu sunt semper intelligenda, Abb. *in cap. Ex publico de Converf. conjug.* Præpos. *in cap. Rursùs in* 1. *notab. Qui Cler. vel voven.*

Verùm hæc objectio tollitur, quia verbum, *habere*, dum 37
simpliciter profertur à jure, verificatur non solùm in eo, qui plenum dominium rei habet, vel proprietatem nudam, sed etiam in eo, qui habet tenutam. Casus est expressus *in l. Stipulatio ista*, §. *Hæc quoque vers. Habere ff. de verbor. sign. & in l. Id apud se, eod. tit.* Id enim quis apud se habere videtur, de quo actionem habet, habetur enim quod fieri potest, *l. Qui actionem, ff. de reg. jur.* dum enim jura tantùm, simpliciter de verbo, *habere*, loquuntur, sufficit dicto modo, vel altero ipsorum habere. Sed ubi requirunt ut plenè vel pacificè quis habeat, tunc aliud est dicendum, ut 38
est casus *in c. Si tibi concesso de præb. in* 6. ubi glos. *in ver. Vacare*, intitulatus enim beneficio plenè non habetur, si alius percipit fructus beneficii, ut ibi per glos. Idem procedit in verbis *pacificè obtinere, vel possidere beneficium*, quia requiritur actualis possessio majoris partis bonorum, vel liberum exercitium animarum, vel alia, quæ notata sunt in decisione Rotæ *in novis num.* 3. *sub tit. de concess. Præben. in c. Gratia. de rescript. in* 6. in Clem. *Gratiæ eod. tit. & in c. Commissa de elect. lib.* 6. ubi sunt casus diversi congruentes supradictæ interpretationi. Dum igitur Decretum Concilii *d. c.* 6. *sess.* 23. simpliciter requirit ut habeat; satis est ut titulum ex institutione obtinuerit.

Nec verum est Episcopos Ecclesiarum, quæ sunt apud 39
Sarracenos, abusivè dici Episcopos, quia quamvis jurisjurisdictionem actu non habeant tanquam Clero & populo curentes, habent tamen habitu, *cap. Pastoralis* 7. *quæst.* 1. *cap.* 2. *sess.* 14. Concilii Tridentini & verè sunt Episcopi & pro talibus judicandi quoad honorem & ministerium, textus est expressus *in cap. si quis Episcopus ordinatus ad Parochiam* 92. *distin.* ubi videtur casus notabilis pro decisione dubii propositi, & ad hoc ponderat illum textum accuratè Cardinal. in Clem. *Ut hi*, §. *illis verò de ætat. & qualit. post num.* 10. dicens pro possessore haberi eum, qui obtinuit beneficium, licèt ab alio possideatur, quoad honorem& ministerium & dictum Baldi procedit, non ex eadem ratione, quia non possidet, sed quia fructus non percipit ab Ecclesia, quam perceptionem requirit textus illius Autenticæ, ut hodie dicimus de dispositione *d. cap. Si tibi*; unde ibi non requirebatur simplex habere, sed plenum, ut Ecclesia succederet Episcopo.

Præterea quamvis *d. c.* 6. *sess.* 13. restrinxerint privile- 40
gium, quod habebant Clerici, vel habitum, vel tonsuram deferentes ad exemplum Clementis V. in Concilio Viennensi in clericis, qui sordida officia publicè, ac personnaliter exercent, ut in Clem *unica de vita & honest. Cleric.* necnon Clementis VII. in quadam Extravag. *edita anno* 1513. quia ademit fori privilegium Clericis non incedentibus in ha-

bitu, nec tonsuram clericalem deferentibus, ut scripsi *in cap. Ad audientiam il secundo num.* 122. *de rescript.* tamen con-
41 siderandum est, Concilium dùm ad fori privilegium requirit vel beneficium Ecclesiasticum, hoc est intitulationem, vel servitium Ecclesiæ, videri aliquo modo consentire cum juris antiqui dispositione. Id enim est ad instar armatæ militiæ. Quamvis enim quis descriptus esset & inter tirones deputatus, & alia implevisset etiam nota publica & stigmate militiæ, quibus milites insigniri erant soliti, ut dignoscerentur, *l. Stigmata*, C. *de fabric. lib.* 11. & alia præstitisset, quæ notantur per gloss. *in l. pennis ff. ex quibus caus. major.* tamen privilegio militari non gaudebat & præsertim exemptione ab ordinariis judicibus, nisi in numeros esset relatus & affignatus sub certo jure, vexillo & loco, à quo nusquam recedere poterat sine commentu: textus est *in l. Ex eo tempore, ff. de milit testam.* ibi, *in numeros relatus est, & in l. seq.* ibi, *in comitatu Principum retentus.* Quando autem hæc relatio in numeros facta intelligeretur colligi potest ex textu, *l.* 1. *cum seq. usque in fin. Cod. de offic. magistr. milit.* Sic à simili frui non debet Clericus privilegio quoad forum, quamvis per ordinationem in cæleste militia sit adscriptus, *cap. Cleros.* 21. *dist.* habeatque Clericalem coronam, quæ ejusdem militiæ stigma, juxta notata per gloss. in Clem. *Quoniam*, § *Idem in ver. Et tonsura, de vita, & honestate Cleric.* nisi etiam sit relatus in numeros per affignationem beneficii, quo redditur intitulatus illi Ecclesiæ, & censetur stipendium habere, & sub stipendio *propter officium enim datur beneficium, cap. finali de rescript. lib.* 6. & nisi militet, vel referatur in numeros, ut quia Ecclesiæ servitio deputaretur, in qua serviat in Divinis, ad quod fuit ordinatus & electus, ut scilicet militet Deo, cujus militiæ fuit adscriptus. De beneficiato, & de deputato curæ Ecclesiæ,
42 ut omittantur jura imperialia, quæ habentur in libro Authen. *in titul. Ut sit determin. numer. Cleric. & in tit. de Sanctiss. Episcop.* in quibus hæc eadem fuerunt ordinata: Reperi in Concilio Martini Papæ idem tunc temporis ab Ecclesia observari. Ad quod videatur textus *in cap. fin.* 92. *dist.* & quæ ibi notat gloss. *in ver. Deputatus*; illic enim habetur deputatio certæ Ecclesiæ per institutionem, ut de beneficio, & alio modo per affignationem in numerum Clericorum deservientium; & statuitur, ut qui non inservit ad quotidianum psallendi officium, deponatur à Clero; & sic per Concilium videtur aliquo modo potiùs innovatum jus antiquum, quàm novum statutum; licèt hunc, & alios similes canones, qui à Gratiano tribuuntur Concilio Martini Papæ, collectos fuisse à Martino Bracharensi ex Sinodis sub Honorio I. adnotavit Covarr. *in relect. cap.* 1. *num* 1. *de test.* Illud caput habetur ex Concilio Toletano I. sub Anastasio Papa anno Domini 400. *cap.* 5. in hæc verba: *Presbiter, vel Diaconus vel Subdiaconus, vel quilibet Ecclesiæ deputatus clericus, si intra civitatem fuerit, vel in loco, in quo Ecclesia est, aut castello, aut vico, aut villa, & ad Ecclesiam ad Sacrificium quotidianum non accesserit, clericus non habeatur, si castigatus per satisfactionem veniam ab Episcopo noluerit promereri*, refertur à Burchardo *lib.* 2. *c.* 152. *Decret.* ab Ivo *part.* 6. *c.* 243. & *Conciliorum tom.* 1. *pag.* 597. *littera* F.

Rursùs objicies. Si ad fori privilegium sufficeret solus titulus beneficii absque possessione, sequeretur ut esset in fa-
43 cultate cujusque impetrare beneficium certo modo, & tenere ut dicitur in manica supplicationem signatam ad hoc ut tanquam intitulatus se tueretur adversus jurisdictionem judicis secularis, licet Ecclesiæ non inserviret; quo nimis laederetur justitia, & esset contra mentem Concilii.

Cæterum ad hanc objectionem tollendam consultò in dubio superius proposito adjecta fuit verba illa, *super quo li-*
44 *tem movit*: nam alioquin si provisus litem non intentasset intra præscriptum tempus, possessor esset tutus regula de annali vel de triennali, & titulus provisi redactus esset ad non titulum, cùm duobus in eadem re eodem tempore in solidum jus habere leges non permittant, *l. Si ut certo*, §. *Si duobus vehiculum, ff. Commod. l.* 3. §. *Ex contrario*, & ibi Doctores, *ff. de acquir poss.* Bald. *in l. Non solùm post medium vers. Non obstat, ff. sol. matrim.* & duos veros beneficiatos in eodem beneficio esse non posse probat text. *in cap. Dilecto vers. Procurator tuus, & vers. Uno individuo jure vacante de præben.* & scripsit Paris. *cons.* 101. *Si quærimus numer.* 18. *vers. Non obstat & Concil.* 117. *Si quærimus post. num.* 31. *vers. Unde si panamus, & num.* 33. *vol.* 4. Quem refert & sequitur Mandosa *in reg. de annal. quæst.* 48. *num.* 7. *vers. Et in terminis nostris.* Quamobrem impetrans, qui litem infra præscriptum tempus contra possessorem non movit, cùm beneficio sit ipso jure privatus ex vi regulæ, non potest ampliùs tanquam beneficiatus fori privilegio gaudere.

Ad extremum proposito dubio an Clericus primæ tonsuræ provisus de beneficio possit gaudere privilegio fori, quamvis possessionem beneficii non habeat propter intrusum, contra quem litem movit: S. Congregatio censuit, posse.

Quartò Quæro. Posito Decreto Tridentini Concilii *cap.* 45
6. *sess.* 23. An clericus non beneficiatus solitus tamen Ecclesiæ inservire, & in habitu, & tonsura incedere, si nocta, vel interdiu in habitu laicali deprehendatur cum armis, gaudeat privilegio fori, necne.

Pro solutione quæstionis præmittendum est primò ad pri- 46
vilegium fori alterutrum sufficere, id est ut clericus vel beneficium Ecclesiasticum habeat, vel habitum, & tonsuram deferens alicui Ecclesiæ inserviat, ut jam resolvit S. Congregatio. Si quidem consulta an clericus beneficiatus, qui non deferens habitum, & tonsuram immiscuit se enormitatibus, possit à Judice laico puniri, non præcedente monitione: respondit ex cap. 6. *sess.* 23. *Clericum beneficiatum frui privilegio fori: licèt Clericalem habitum & tonsuram non deferat, quæ cap.* 6. *dat privilegium alternativè vel Beneficiatis vel deferentibus habitum.* Hactenùs verba declarationis; & idcircò in dubio adjecta sunt illa verba *non Beneficiatus*; nam si Clericus beneficiatus esset: ex hoc solo fori privilegio gauderet, quod spectat ad Concilii dispositionem & circumscriptà Bullà Sixti V. hac de re editâ anno 1589. de qua dictum est suprà in secunda quæstione: undè frustrà dubitaretur, an fori privilegium amisisset ex eo quòd sine habitu Clericali deprehensus fuisset.

Præmittendum est secundò de Jure veteri, Clericos in 47
minoribus non conjugatos & non beneficiatos; nec in habitu incedentes, ante monitionem gaudere fori privilegio secundum communem opinionem: de qua testatur Clar. in §. finali, *quæst.* 36. *versiculo hæc autem*: licèt secùs statutum esset Clericis conjugatis per caput unicum *de Cler. conjug. l. b.* 6. ubi ita tradunt Anchar. Franc. & alii. Hanc differentiam 48
quoad hoc fustulit Concilium dicto cap. 16. nam Clericus in minoribus non conjugatus nec beneficiatus etiam ante monitionem: nisi deferens habitum & tonsuram inserviat Ecclesiæ; non gaudet privilegio fori, ut Sacra Congregatio declaravit.

Præmittendum tertiò, Concilium ita voluisse occurrere 49
Episcoporum conniventiæ erga Clericos delinquentes & Clericos incitare ad delationem habitûs clericalis, ut tamen noluerit clericos plus æquo laicorum potestati subjicere: proindeque clericis non habentibus requisita, fori privilegium non ademit perpetuò, sed suspendit ad tempus, ad ea, quæ de clerico conjugato tradunt Archid. Joan. Andr. Anchar. & Franc. *in dicto cap. Unico*, quos secuta fuit Sac. Congregatio respondens clericum conjugatum, qui post dimissum habitum clericalem deliquit; quamvis pro eodem delicto in curia laicali citatus & condemnatus fuerit; si deindè (modò non in fraudem) reassumpto habitu & tonsura Ecclesiæ deserviat, non posse à Judice laico pro eodem delicto personaliter distringi.

Ex his infertur, ut cùm versemur in materia correctoria juris veteris, etiam inspecta mente ipsius Concilii in favorem ordinis clericalis fit pronunciandum & inhærendum antiquorum Canonum dispositioni, nisi quatenus expressè sint correcti *cap. Cùm expediat, de elect. lib.* 6. *cap. Ecclesia vestra il. secundo eodem tit. l. Præcipimus in fin. Cod. de appell. cum simil.* Quibus præmissis, ad dubium videtur 50
respondendum, clericum de quo agitur gaudere fori privilegio ex infrascriptis. Et primò quia animi judicium apparet ex perseverantia; ideòque brevi reversa uxor nec divortisse videtur, *l. Divortium, ff. de divort. l. Quidquid calore, ff. de reg. jur.* & non dicitur venisse, qui non stetit, *cap. Si postquam*, & ibi gloss. *in ver. Monte, &c. Cupientes*, §. *Si per viginti*, ubi gloss. *in ver. Compareant, de elect. lib.* 6. Item non videtur possessionem adeptus qui eam statim amisit, *l. Non videtur, ff. de acquiren. possess.* gloss. *in cap. Quærentis, in ver. Ad integrum, de offic. deleg.* nec dicitur versum quod versum non durat, *l. Si pro patre* §. *Versum, ff. de in rem verso* Sic qui habitum clericalem dimisit illum statim reassumpturus censetur non dimisisse, confert, *cap. Ad nostram*, ibi, *statim pœnituit quod habitum induisset*: & ibi gloss. *de regul. cap. Consulat.* & ibi etiam gloss. *in ver. Statim*, 1. *quæst.* 1. & quod notat Abb. *cons.* 96. *Videtur num.* 2. *lib.* 1. Roman. *cons.* 236. Ut *præmissa num.* 4. *vers. Primo*, & eò magis, quia cùm versemur in materia pœnali, & odiosa amissionis privilegii fori, factum non dicitur quod factum non durat, *cap. Nam & ego, de verbor. signif.* cum concord. de quibus ibi per gloss. *in ver. Quasi nunquam esset*, Abb. *d. cons.* 66. *num.* 1. *col.* 1. *vers. Sed his non obstantibus.* Animus autem reassumendi colligitur ex ipsa consuetudine habitum jugiter deferendi, ex notatis per glossam *in cap.* 1. *in ver. Non timore supra Quod met. cau.* & per Menoch. *lib.* 6. *præsumpt.* 37. *num.* 28. facit textus *in* §. *Pavenum, Institut. de rer. divis.* & mutatio voluntatis non præsumitur nisi probetur, *leg. Qui voluntatem ff. de probat.*

Secundò habitus clericalis non prodest ei, qui paulò ante 51
capturam publicè se gerebat pro laico, *cap. Si Judex laicus* ubi Doctores hoc notant *de sentent. excomm. lib.* 6. ergo

multò minùs habitus laicalis nocebit ei, qui anteà se gerebat pro clerico; cùm in primo casu laicus agat de privilegio acquirendo; in secundo autem Clericus de privilegio jam quæsito non amittendo, ac proindè potior sit causa clerici, *l. fin. cod. de jur. dot. l. ult. cod. de cod.* Federic. de Sen. *cons.* 112. *Amice carissime num.* 3. *vers. Sed quæritur*, & Roman. *cons.* 179. *Amplissime Doctor num.* 17.

52 Tertiò verba legis intelligi debent civili modo, non amarè ut de continuo commensali, continua residentia, vel continuo servitio respondit Calderin *cons.* 88. *An sit legatus alias* 8. *de offic. leg.* ubi allegat illud, *Numquam de manu tua exeat psalterium, hoc est, horis congruis.* Card. post gloss. in Clem. 1. *in* 12. *quæst. de foro compet.* Ergò quod dicitur de habitûs delatione, sicut & de tonsura, non ita accipi debet, ut cùm primum clericus ex quavis occasione illum exuit, vel negligentia passus est crescentes capillos tonsuram abscondere, eo ipso fori privilegium amiserit: utrumque enim satis absurdum videtur. Facit textus *in cap. Is qui de sepultur. lib.* 6. & quod notat Imola *cons.* 9. *in fin.* ubi tenet privilegium concessum illis de comitatu, qui per decem annos continuè habitaverint in civitate, intelligi etiamsi habitantes civitatem tempore messium, & vindemiarum iverint in comitatum cum familia ad colligendos fructus: quia ex quo reversi sunt ad civitatem, dicuntur continuè habitasse. Et quod notat Bart. *in l.* 4. §. *Prætor. ff.*

53 *de dam. infect.* ubi quod habitare quis dicitur in Civitate licet tres menses ruri permaneat & sequitur Felin. *in cap. Quoniam num.* 2. *de obed. offic.* cum simil. adductis per Apostill. ad Roman. *cons.* 264. *Ut is Nursinus in verb. Requiruntur, vers. Circa secundum.* Ad quod confert etiam Decretum Concilii Tridentini *cap.* 1. *sess.* 23. ibi, *qui aliquantisper tantùm absunt, ex veterum Canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversuri sunt.*

54 Quartò hæc verba Concilii *cap.* 6. *nisi habitum & tonsuram deferens Ecclesiæ inserviat*, resolvuntur, nisi habitum & tonsuram deferat & inserviat: sed ex defectu servitii uno aut altero die Clericum intelligi suspensum à privilegio fori nemo æquus Judex dixerit. Ergò neque ex prima, aut altera brevi habitûs dimissione *ex reg. l. Jam hoc jure*, §. *Sed si*, & ibi Bart. *num.* 1. *ff. de vulg. & pupill.* Unitas enim orationis de pluribus loquens regulata ab eodem verbo operatur ut æqualis sit determinatio quoad omnes, *l. Hæreditatem, & l. Quamvis, Cod. de impub. & aliis substitut.* Bonus textus, *in l. fin. Cod. de sentent. & interlocut. omn. jud.* & notat Bald. *in l. In testamento, Cod. de milit. testament.* Quod pluribus exemplis confirmat Florian. à S. Petro *cons.* 14. *num.* 9. *& seq. per tot.*

Quintò, habitus regularis adeò est annexus ossibus Mo-
55 nachorum, ut in quocumque loco consistentes, sive in lecto quiescentes, constanter eo uti debeant, *cap. Vidua*, 20. *quæst.* 1. *& cap. Sanctimonialis*, 23. *dist.* adeò ut temerè dimittentes, ipso facto excommunicentur, *in c. Ut periculosa, nec Cler. vel monach. lib.* 6. & nihilominùs religiosus qui jocosa levitate ad horam dimittit habitum ut currat, & lapidem projiciat in excommunicationem non incidit, nec tanquam apostata amittit privilegia Ordinis secundum Petrum de Palude. Cujus sententiam dicit rationabilem Silv. *in ver. Excommunicatio* 9. *num.* 5. *vers. Vigesima quarta*, subdens non censeri Religiosum dimittere habitum, si illum dimittat non dolosè & cum assumptione alterius ad utendum eo, sed ad horam voluptuosè nullo alio assumpto; vel assumpto quidem, sed ad solatium ex levitate jocosa non autem ad utendum. Et fuit opinio Zenzelini afferentis professum non incidere in pœnas, si habitum dimittat cum assumptione alterius ad horam, non ad notabile tempus judicis aut boni juris arbitrio limitandum, quia non dicitur quis assumpsisse, quod statim est dimissum: Ergò longè minùs ex dimissione habitûs ad breve tempus incidere debet in pœnam amissionis privilegii fori clericus sæcularis, qui non est adeò adstrictus ad continuam & nunquam interruptam habitûs delationem, sicut regularis: & propterea idem Zenzelinus in Clem. *Quoniam, de vita & honest.*

56 *Cleric.* tenet clericum sæcularem, qui non continuè defert vestem virgatam, vel partitam, nec proprii usus causa, sed ob festum Socii qui uxorem duxit, vel militiam aut doctoratum assumpsit, non incidere in pœnam illius Decretalis; quia talia raro occurrunt, & jura coaptantur his, quæ sæpè accidunt, *leg.* Ex *iis, cum duabus ll. seqq. ff. de legibus* & sequitur Silvest. *loco citato.* Ultimò, si aliter responderetur: consequens esset, ut Clericus in minoribus nunquam ferè in causa criminali gauderet privilegio fori; quia commissurus delictum regularitER non incedit in habitu; atque ita Concilium statuisset de casu minùs frequenti contra jura proximè citata.

57 Non obstat, quòd regulariter attenditur tempus delicti, *l.* 1. *ff. de pœn.* quia procedit quoad pœnam imponendam à suo Judice, non quoad Judicis competentiam, ut declarat Dyn. *in l. Idem Ulpianus, ff. de excusf. tutor.* quem refert Joan. Andr. *in cap. Unico num.* 19. *vers. Quantò dicunt de obligat. ad ratioc.*

Item non obstat dictum Alex. *cons.* 8. *lib.* 1. ex Bald. *in l. Affinitati, C. commun. de success.* Quod attendi debeat tempus delicti ad cognoscendum, ad quem forum spectat cognitio; quia negatur Clericum, de quo agitur, deprehensum sine habitu, fuisse etiam pro illo tempore extra jurisdictionem Judicis Ecclesiastici, ex prædictis. Deindè respondetur, hoc dictum procedere in favorem fori Ecclesiastici, ut scilicet is, qui tempore commissi delicti reassumpsit habitum, licet eumdem posteà dimiserit, non possit à Judice laico condemnari pro eo delicto: & in his terminis loquitur Alex post DD. ibidem citatos Quòd si acciperetur in alium sensum, adverseretur decisioni Sac. Congregationis in causa Nuscana, *quam retuli in d. cap. Unico num.* 73. *de oblig. ad ratioc.* Sicut non obstat. quòd de Clerico conjugato videntur sentire Doctores *in d. cap. unic. de Cler. conjug. lib.* 6. tum quia non loquuntur in terminis illius, qui solitus est habitum deferre; tùm quia de Clerico conjugato ad non conjugatum non infertur ad diminutionem privilegiorum, quæ fortiùs inhærent non conjugato; tum quia in judicio præjudiciali status attenditur tempus quod est magis favorabile, arg. §. *Sed & si quis institut. de ingen.* Ergò prævalebit consuetudo deferendi habitum huic momento, quo deprehensus est, attenta consuetudine, circumscripta alia consideratione, quod Clericorum gravitas nocturnis vagationibus inepta est, neque enim tunc viget ratio illa, ne Clerici urgentur inverecundè non agniti per habitum proprium, quam in Clericis Regularibus considerat textus *in d. cap. Ut periculosa, Ne Cleric. vel Monach. lib.* 6. ut per Silvestr. *ubi suprà num.* 43. *in fin.* ac magis dedecens est vagatio ipsa.

Cæterùm si talis Clericus noctu, aut interdiù sine habitu repertus à Judice sæculari ignoranter comprehensus & 58
in carcerem conjectus esset, excusaretur Judex secundum terminos *cap. Si Judex laicus de sent. excomm. l.b.* 6. à sententia excommunicationis; habitus enim facit præsumptionem; ut quis judicetur talis qualem habitus, quem defert demonstrat, ut ibi, *& in l. Item apud*, §. *Si quis, ff. de injur.* Federic. de Senis *cons.* 13. *num.* 3. *vers. Talis nimque*: & qualis actus apparet in sui figura, talis præsumitur sui essentia, Paul. de Castro *cons.* 261. *Visis & considerata in princ. lib.* 2. Ac propterea Clerici incedentes in habitu sæculari præsumuntur laici, & offendens eos, & interficiens non est excommunicatus, quia ignorantia non ligat animam: ut inquit Hieronimus Tort. *cons. suo post cons.* Anton. de Butr. *num.* 20. ubi plura ad hoc allegat & præcipuè textum, quem dicit meliorem de mundo, *in lect. Si ignorans, ff. Locati.* Atque si posteà quam cognovit illum esse Clericum, vellet eum invitum retinere, aut recusaret ad Judicem Ecclesiasticum remittere sub prætextu quòd talis Clericus gaudere non posset privilegio fori: non evitaret censuras *d. cap. Si Judex laicus, & cap. Si quis suadente* 17. *quæst.* 4. Porrò an Clerici reperti cum armis prohibitis ex forma proclamationum Principis sæcularis possint à Judice laico puniri & quomodo facienda sit contra eos executio, quærit & solvit Clar. *in* §. *fin. quæst.* 36. & Cov. *Practic. quæstion.* 33. *numer.* 7. *& Var. resol. lib.* 2. *capit.* 20. Sed in hoc dubio, de quo ad præsens non agitur, non videtur immorandum, cum præsertim de eo satis dictum fuerit suprà *in cap. Ecclesia S. Mariæ, de Constit.*

Quintò Quæro, utrùm consuetudo, secundum quam 59
Clerici habitum, vel tonsuram deferentes, fori privilegio gaudent, licèt beneficium Ecclesiasticum non habeant, nec alicui Ecclesiæ inserviant, vel in seminario clericorum aut in aliqua Schola, vel Universitate de licentia Episcopi versentur, *juxta cap.* 6. *sess.* 23. Concilii Tridentini, sit nec ne observanda.

Nuper Sac. Congregatio Concilii declaravit, Clericum constitutum in carceribus Curiæ Archiepiscopalis Mediolanen. secundum ea, quæ proponebantur, eò quòd qualitates à Concilio requisitas non haberet, privilegio fori minimè gaudere. Sed cùm posteà compertum esset in eadem facti specie renunciari ac supponi consuetudinem Mediolani existentem, ut Clerici non beneficiati hoc privilegio fruantur etiamsi Ecclesiæ non inserviant. Cujus tamen consuetudinis Sac. Congregatio nullam habuit rationem; ideò iterùm quæstio est, an prædicta consuetudine supposita, dictus clericus fori privilegio gaudere debeat.

Hæc quæstio potest referri tam ad consuetudinem ante 60
Concilium introductam, quàm ad eam, quæ posteà inolevit. Si referatur ad consuetudinem introductam ante Concilium, verius videtur illam fuisse sublatam Decreto, *d. cap.* 6. *sess.* 23. nam cùm de Jure Communi clerici habitum vel tonsuram deferentes, gauderent privilegio fori, etiamsi alicui Ecclesiæ non inservirent, *cap. Si Judex laicus de sent. excom. lib.* 6. Cardin. post Joan. Andr. *in c. Contingit, il. secundo in* 2. *oppos. eadem tit.* Capoll. *cons.* 1. *n.* 42. Capra *conclus.*

61 *clus.* 97. *num.* 87. *vers. Aut incedit in habitu clericali.* Si quæ vigebat consuetudo, ut Clerici privilegio clericali gauderent, illa erat conformis dispositioni Juris Communis. Ac propterea cùm Decretum *dict. cap.* 6. Jus Commune sustulerit, eodem modo sustulit consuetudinem illi conformem. Sic docet Joan. Andr. *in cap. Unico num.* 2. *in ver. Nolumus de Cler. conjug. lib.* 6. ubi probat consuetudinem, secundum quam Clerici conjugati gaudebant fori privilegio, etiamsi carerent qualitatibus ibi requisitis, esse sublatam per illam Decretalem, & licet ibi nulla fiat mentio consuetudinis, eò quòd cùm de Jure Communi clericus gauderet privilegio fori absque illis qualitatibus, consuetudo conformis Juri Communi abrogatur sublato Jure Communi, quo utentes non videntur volutile novam consuetudinem inducere: & opinionem Joan. Andr. sequuntur ibi Anchar. Gemin. & alii Fulgos. *consil.* 123. *Præsuppositis num.* 2. Silvest. *in ver. Clericus primò in* 7. *quæst. num.* 6. Ratio est, quia ubi nova Constitutio sustulit veterem legem, censetur etiam sustulisse consuetudinem tanquam ipsius legis effectum: non enim illa dicenda erat proprie consuetudo, sed legis observantia, quæ extinguitur per legis abrogationem, ut animadvertit Alex. *in l. De quibus in princip. ff. de legib.* & Roch. *de Consuet. num.* 11. nam ut ait Joan. Andr. loco citato super jure, non super consuetudine fundabantur actus præteriti; atque ita deficiebat animus consuetudinis introducendæ. Quòd alia etiam ratione probatur quia si Concilium quoad Clericos non conjugatos sustulisset Jus commune, sed non illius observantiam, nihil fecisset; sustulisset enim Jus, quod in usu non erat, & quod tollere non oportebat, ut potè jam sublatum ex non usu. Atque hanc rationem uti evidentissimam ponit gloss. singularis *in cap.* 1. *in ver. Facti, vers. Item probo id evidentissima ratione de Constit. lib.* 6. & sequuntur in materia, de qua agitur, ibid. Gem. *col.* 1. *in* 2. *oppos.* & Franc. *col.* 7. *vers. In eo gloss.* ibi esset absurdum.

62 Neque obstat huic conclusioni, quòd cùm Decretum *d. cap.* 6. sustulerit consuetudinem quoad Clericos conjugatos tantùm, ut innuunt illa verba, *quoad hoc*; videatur illam præservasse quoad alios Clericos: nam ideò Concilium sustulit consuetudinem quoad Clericos conjugatos tantùm, quia illa erat contraria juri communi, nempe Constitutioni Bon faciì VIII. *in d. cap. Unico*, *de cler. conjug. lib.* 6. Quamobrem dùm Concilium ibi innovavit dictam Constitutionem, necesse fuit ut derogaret contrariæ consuetudini, cùm alioquin per innovationem veteris legis non fuisset sublata consuetudo contraria, nisi eidem consuetudini expressè derogatum fuisset, secundum opinionem Joann. Monach. Joan. de Lign. & Prob. *in d. cap. unico.* At verò quoad Clericos non conjugatos non fuit opus derogare consuetudini, quia cum illa esset juri conformis, fuit sufficienter sublata per juris abrogationem, & hæc quoad consuetudinem ante Concilium.

63 Quo verò ad consuetudinem, quæ posteà introducta est, Roch. de Curte *in tract. de Statut. sect.* 6. *n.* 11. in terminis *d. c. unic.* putat valere consuetudinem quòd Clerici gaudeant privilegio clericali, etiamsi habitum & tonsuram non deferant: & in hanc sententiam citat Fulgos. *dicto consil.* 123.

64 *in* 1. *dub.* Idemque supponit Bartholom. Thegeus *in tractat. de crimin. part.* 15. *num.* 19. *inter tract. comm. tom.* 11. *par.* 1. & idem Roch. *in tract. de consuetud. num.* 207. afferit, consuetudinem disponentem idem, quod jus antiquum correctum, qualis est hæc, secundum quam Clerici habitum, & tonsuram deferentes gaudent privilegio fori, licèt non inserviant alicui Ecclesiæ, prætuli rationabilem. Quod ipsum sentit Gemin. *in cap. Accedens in fin.* 50. *dist.*

Sed his non obstantibus, verius videtur propositam con-
65 suetudinem Ecclesiæ Mediolanen. non esse observandam, quia contra Concilia generalia consuetudo validè ac legitimè introduci non potest. ut firmant Hostiens. & Joan. Andr. *in c. Cum laicos prope fin. de rebus Eccles. non alienan.* ubi per textum *in cap. Canones & cap. Sicut Sancti Evangelii* 15. *dist.* afferunt Concilium generale esse observandum, sicuti Evangelium, ac propterea contra ipsum non posse consuetudinem validè introduci & sequitur Bald. *in tit. de pace Constantiæ. col.* 4. §. *Imperialis clementiæ in ver. Mos Romanorum sub num.* 22. *in fin.* Jal. *in l. De quibus col.* 13. *num.* 54. *vers. Addo quod eodem modo*, nihil valet consuetudo aliquid introducens contra Concilia generalia *ff. de legibus*, Roch. *in eodem tract. de consuetud. num.* 546. *vers.*

66 *Secundò limita.* Movetur etiam, quia lex edita in Concilio generali censetur habere clausulam derogatoriam ad sequentes contrarias dispositiones, *cap. Ex parte de Capell. Monach.* & tradit Archid. *in cap.* 1. *in ver. Nascatur. de Constit. lib.* 6. Bald. *in l. Humanum, C. de legibus*, Oldrad. *cons.* 326. *& cons.* 328. Gemin. *cons.* 36. *num.* 2. latè Felin. *in cap. Nonnulli num.* 2. & ibi dixi, *num.* 21. *supra de rescript.*

67 Neque obstat, quòd Concilium Tridentinum non videa-
tur habere hujusmodi clausulam derogatoriam, cùm sæpiùs S. Congregatio declaraverit non esse opus, ut Tridentino Concilio specialiter derogetur, sed satis esse, ut Pontifex statuat contrarium ejus, quod Concilium disponit: nam respondetur id procedere si Pontifex expressè statuat contra Concilium, non autem si simpliciter permittat, vel tacitè consentiat, ut in consuetudine; non enim, ut ait optimè Oldrard *d. cons.* 326. *Sub num.* 1. *Papa præsumi potest ne dum jure publico, sed quasi Divino cum solemnitate, videlicet in sacris generalibus Concilii promulgato sub tali taciturnitate voluisse derogare.* Hæc ille; & requirit, consensum expressum probat doctrina Fran. *in c. Cum de beneficio sub num.* 2. *vers. Secundò quæro de præb. lib.* 6. quam secuta est rota coram Cavalerio in causa Romana Concordiæ S. Petri 12. Februarii 1616.

Rursus non obstat, quòd per hanc consuetudinem redu- 68
camur ad jus commune & quod ea sit in favorem fori Ecclesiastici: Nam verè juris communis dispositionem Concilium non sustulisset, nisi censuisset hoc in majus Ecclesiæ bonum & Christianæ Reipublicæ utilitatem redundare, arg. *cap. Non debet, de consang. & affinit.* nimirum, ut Clerici Ecclesiæ promptiùs inservirent, nec incertis vagarentur sedibus, aut negotiis laicalibus se immiscerent in opprobrium Ordinis Clericalis, arg. *cap. Neminem & cap. Sanctorum* 70. *dist. & cap.* 16. *sess.* 23. ejusdem Concilii & aliàs ob causas, de quibus infrà *num.* 73. Ad hoc textus optimus *in cap. fin.* 92. *dist.* & quod dixi supra *in* 3. *quæst. num.* 41. *& 42.*

Non obstat postremò, quod afferunt Advocati pro dicto 69
Clerico, quòd non versetur in consuetudine, sed in non usu, eo quod Concilium in parte non fuerit Mediolani receptum & quod lex etiam lata in Concilio generali non obliget nisi recepta fuerit, secundum Abb. *in c. Cum olim de Cleric. conjugat.* & in terminis Concilii Tridentini extat *cons.* Navarri *primum de Constitut.* nam respondetur Constitutiones Papæ præsertim latas in Concilio generali censeri effectum sortitas cùm primùm sunt promulgatæ & omnes ligare, *cap.* 1. *de Constit.* gloss. magna *in proœm. Clem.* & Card. *ibidem.* Nec potest controverti quominus Concilium Tridentinum quoad omnes sui partes receptum fuerit Mediolani. Sed si quid ibi contra Concilium factum est, potius dici potest consuetudo contra Concilium, quàm non acceptatio Concilii. Ac præterea lex ita demum definit per contrarium usum obligare, si Pontifex sciat & non contradicat, tunc enim videtur illi contraventioni & inobedientiæ acquiescere & mores contrarios approbare, gloss. *in cap. De libellis in fin* 20. *dist.* & Abb. *in dict. cap. Cum olim num.* 3. Felin. post alios *in cap.* 1. *sub num.* 6. *vers. Lex nova, de treug. & pac.* ubi testatur de communi opinione, Covarr. *variar, resolut. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 6. *vers. Quinto sunt*, Put. *decis.* 1. *in fin. lib.* 1. Quin imò nec sufficit tacitus consensus Papæ, sed requiritur expressus, 70
secundum Franc. *in cap. Cum de beneficio num.* 4. *de præbend. in* 6. Caputaqu. *decis.* 204. *num.* 2. *part.* 3. & Rota *in dicta causa Romana Concordiæ S. Petri* 12. *Februarii* 1610. De hac autem scientia & approbatione Pontificis minimè constat in casu præsenti. Verum exceptio illa, quòd lex usu recepta non fuerit, cùm constitutiones Papæ non 71
pendeant à populi voluntate, sed à potestate Summo Pontifici à Deo attributa, nunquam debet admitti, ut determinat post alios Cardin. *in proœm. Clemen.* §. *Universitati num.* 2. Itaque videtur respondendum propositam consuetudinem nequaquam esse observandam & ita S. Congregatio respondit.

Sextò quæro, an Clericus non incedens in habitu & ton- 72
sura vel alias non habens qualitates *cap.* 6. *sess.* 25. Concilii Tridentini sicut amittit privilegium fori ex dicto Concilii decreto, ita etiam privilegium Canonis amittere censetur.

Nostrum non est legem, vel Canonem ultra casum suum extendere, arg. *l. Si verò*, §. *De vero ff. sol. matrim.* Si enim Concilium voluisset in casu *cap.* 6. *sess.* 23. comprehendere etiam privilegium Canonis; sicut statuit de privilegio fori, statuere potuisset de privilegio Canonis, ut dicitur in simili *in c. Ad audientiam de decim.*, vel saltem communi vocabulo de privilegio Clericali dixisset, juxta *cap. Unicum de Cleric. conjug. lib.* 6. Quod igitur non est SS. Patrum Decreto sancitum, superstitiosis non est adinventionibus præsumendum, *cap. consulasti* 2. *qu.* 5. *& cap. Inter corporalia, de transact. Episcop.*

Videtur etiam considerandum limitationem quoad fori 73
privilegium rationabilem esse, cùm propter querelas officialium sæcularium, ad not. per Joan. Andr. *in d. cap.* 1. tum ut Clerici in officio contineantur, illorumque malitiis obvietur, *cap. Ex parte l. ultim. de privileg.* tum propter Episcopos, qui meritò excluduntur ne possint repetere Clericos incertis sedibus vagantes: nam cùm debuerint illi alicujus Ecclesiæ servitio adscribere, juxta *d. c.* 26. *sess.* 23.

patiuntur etiam habitu dimisso incedere; tum denique, quia ex hoc quòd foro sæculari supponuntur Clerici, nulla irrogatur injuria, neque Ordini Clericali, cùm autoritate canonum supponantur, neque ipsis personis, quæ jure merito justitiæ subjiciuntur. At privilegium canonis nullius jurisdictionem lædit; refrænat laicos ab injuriis inferendis Clericis, quibus infensi sunt, glos. *in cap. Si quis judicante* 17. *qu.* 4. Si illo privarentur, id contingeret interdum absque illorum culpa: nam etiamsi in habitu & tonsura incederent, honestamque vitam ducerent; quia tamen fortè alterius culpa, vel impedimento beneficia non obtinerent vel Ecclesiæ de mandato Episcopi non inservirent destituerentur privilegio canonis favorem Cleri concesso, expositi non quidem judicum judiciis, sed privatorum injuriis, ac violentiis.

Accedit quòd judex laicus procedens contra Clericum, si modo violentia abstineat, de jure non est ipso facto excommunicatus, textus est *in cap. prox.* & ibi dixi *num.* 13. *infra eodem.* Nec facit actum, qui reparari non possit ubi cognoverit illum esse talem, qui judici Ecclesiastico remitti debeat, juxta *cap. Si judex laicus, de sent. excomm. lib.* 6. At percutiens eum, quem scit, vel scire debet esse Clericum, incidit ipso facto in excommunicationem; & tamen si limitatio Concilii haberet locum in privilegio Canonis, poena excommunicationis, etiamsi Clericus in habitu & tonsura apertè incedens percussus esset, non censeretur irrogata, nisi idem beneficium obtineret, vel Ecclesiæ ut supra inserviret: quod latere facile potest percutientem & interim injuriam percusso illatam non aufert ultrò Canonica. Cùm igitur urgentes rationes adsint, cur privilegium fori limitari debuerit, privilegium canonis minimè; non est recedendum à verbis & mente verisimili ipsius Concilii vulg *l. Non aliter, ff. de legat* 3.

74 Nec movere debet, quòd facilius privilegium Canonis de jure amitteretur, quàm fori privilegium, *cap. Perpendimus*, cum ibi notat. *de sentent. excomm.* Quia ex hoc ipso dici potest particulariter providendum fuisse circa privilegium fori & quoad privilegium Canonis satis provisum antea fuisse. Nec est omittendum communiter Doctores, *in d. cap. perpendimus* ex eo moveri quòd intextu ibi *& in d. cap. cùm non ab homine*, fit mentio solùmde privilegio Canonis; undè inferunt non censeri idem dispositum de privilegio fori.

Considerandum etiam de jure communi in multis casibus Clericos supponi foro laicali, ut in casu reconventionis & aliis consimilibus, in quibus non gaudent privilegio fori, ut scripsi *in cap. Proximè num.* 3. *infrà eodem*, & tamen gaudent privilegio Canonis. Ex quo apparet ad privationem privilegii fori non sequi alterius privilegii privationem; & quidquid esset de jure communi, cùm in lege nova specialiter disponatur, de uno privilegio ad aliud non est facienda illatio, præsertim in conclusionibus pœnalibus, *capit. Pœnæ de Pœnit. distin.* 1. *cum concord.* de quibus ibi per glosf. *in ver. Non excedunt.*

Rursùs Clerici hoc casu, quo supponuntur foro sæculari 75
non videntur eximi omnino à foro spirituali, sed solùmmodo tunc non gaudent illo privilegio; undè hinc licet tantummodo inferre, ut ipsi privilegium exemptionis allegare nequeant ad declinandam judicis sæcularis Jurisdictionem. Sed non licet inferre quin Episcopus non præventus possit illos judicare, si pro Clericis adhuc publicè se gerant: jam enim S. Congregatio consulta, an Decretum Concilii *cap.* 6. *vers. Is etiam sess.* 23. obstet Episcopo, quo minùs jure suo animadvertere possit delinquentem, qui alioquin ex eodem Decreto fori privilegio non gaudeat: respondit Clericos in minoribus Ordinibus constitutos, nisi beneficium Ecclesiasticum habeant, aut Clericalem habitum, & tonsuram deferentes Ecclesiæ deserviant, vel in Seminario, aut aliqua schola, vel Universitate de licentia Episcopi versentur juxta *cap.* 6. *sess.* 23. forum judicis laici declinare non posse, non tamen idem Decretum obstare Episcopo quominus jure suo in hujusmodi Clericos delinquentes, si Clerici adhuc permaneant, possit animadvertere.

Neque obstat, quòd aliàs Concilium eluderetur: Episcopus enim hanc jurisdictionem sibi semper vindicaret & sic per indirectum hujusmodi Clerici gauderent fori privilegio & quod in causa Maceraten. decisum fuerit Clericum, qui non incedebat in habitu & tonsura comprehensum, & detentum in carceribus Curiæ sæcularis non fore remittendum ad Episcopum qui tanquam suum Clericum repetebat: nam respondetur eo casu inter judicem Ecclesiasticum, & sæcularem esse locum præventioni, quemadmodum postea resolvit S. Congregatio. Atque ita salvatur decisio Maceraten. ubi reus reperiebatur in carcere, eratque præventa executio in personam, juxta decisionem Rotæ 3. *de sent. excomm. in nov.* salvatur jurisdictio Episcopi, qui ob culpam Clerici dimittentis habitum non amittit omninò jus in eum; Reipublicæ magis consulitur, quia minùs periculi est, ut delicta remaneant impunita; & fraus in fraudulenti caput retorquetur: neque enim tanquam laicus evitabit judicem Ecclesiasticum, neque ut Clericus judicem laicum; nec dispositio Concilii contradicit, quia emanavit in odium dimittentis habitum, non autem in odium Episcopi & verba diriguntur ad ipsum Clericum, ut non gaudeat privilegio fori, non ad judicem Ecclesiasticum, ut illum habeat tanquam exemptum & alienum à sua jurisdictione, neque mens, neque verba Concilii violantur. Ex quibus patet eò rationabilius Concilium ademisse Clericis tantummodo privilegium fori, quod eo sublato nullum præjudicium infertur jurisdictioni Ecclesiæ præventienti & in eo militant rationes, quæ nullatenus considerari possunt in privilegio Canonis. Demum hanc sententiam olim probavit eadem S. Congregatio: nam proposito dubio, an Clerici, qui Decreto Concilii *cap.* 6. *sess.* 23. privilegio fori viventur, intelligantur etiam privati privilegio Canonis: Die 16. Octobris 1582. Sac. Congregatio censuit non intelligi privatos.

DE FORO COMPETENTI

Ex Concilio Parisiensi.

CAPUT II.

NUllus judicum neque Presbiterum, neque Diaconum, aut Clericum ullum, aut minores Ecclesiæ, sine permissu Pontificis, per se distringere, aut condemnare præsumat. Quòd si fecerit, ab Ecclesia Dei, qui injuriam irrogare dignoscitur, tamdiu sit sequestratus, quousque reatum suum cognoscens, emendet.

SUMMARIUM.

1 *JUdex secularis si Clericum per se distringit, aut condemnat, excommunicari debet.*
2 *Clerici res spirituales sunt, & ante omnem humanam Constitutionem exempti à Jurisdictione Imperatoriis, & num.* 4.
3 *Clericus in quatuor casibus hic expressis & in aliis pluribus coram judice sæculari convenire potest.*
5 *Minores, seu juniores, Ecclesiæ qui dicantur & num.* 16. *& seqq.*
6 *Argumentum à contrario sensu, quamvis fortissimum in jure, tamen aliquando vacat, & num. seqq.*
7 *Judex laicus non potest Clericum judicare etiam ex delegatione Episcopi.*
8 *Judex Ecclesiasticus qui sine permissu Episcopi distringit Clericum alterius jurisdictionis, excommunicatus est.*
9 *Papa an possit generaliter concedere, ut judex laicus Clericum distringat vel condemnet.*
10 *Judex laicus non prohibetur ex delegatione Episcopi cognoscere causam Clerici merè civilem.*
11 *Judices laici, qui clericos coercent, aut judicant, dicuntur Ecclesiæ Dei injuriam irrogare.*
12 *Excommunicatus potest iterum excommunicari & numer. seqq.*
13 *Judex laicus, qui sine personali districtione Clericum condemnat, non est excommunicatus, licet excommunicari debeat.*
14 *Hodie secus ex Bulla Cœnæ.*
15 *Excommunicatus non debet absolvi, nisi priùs de injuria satisfaciat.*
16 *Fori privilegio quænam personæ præter Clericos gaudere debeant, latissimè disseritur usque in finem.*
17 *Servi Ecclesiarum sunt de foro Ecclesiæ.*
18 *Si perpetuo Ecclesiæ servitio sint adstricti, secus si conductitii.*
19 *Diaconi silvatici quot in singulis Ecclesiis deputari possint & quibus privilegiis fruantur ex Decreto jussu Gregor. XV. hac de re edito.*
20 *Famuli Clericorum an gaudeant privilegio fori & n. seqq.*
21 *Familiæ apellatione qui contineantur.*
22 *Familiaris perpetuus habet privilegium perpetuum sicut Dominus, temporalis autem nunnisi durante familiaritate.*
23 *Familia Episcopi exempta est à sæculari jurisdictione.*
24 *Intellectus* cap. fin. de offic. Archid.
25 *Concubina Clerici, an ipsius Clerici forum sortiatur & num. seqq. usque ad num* 33.
26 *Concubina Clerici dicitur committere sacrilegium.*
27 *Sacrilegii crimen est mixti fori.*
28 *Statuta laicorum pœnalia contra concubinas clericorum an valeant, & num.* 32.
29 *Intellectus cap. Eos* 32. *dist.*
30 *Forum privilegiati sortitur non privilegiatus in causa individua.*
31 *Judex laicus instituendo processum contra mulierem super delicto commisso cum tali Clerico incidit in excommunicationem Bullæ Cœnæ.*
33 *Uxor Clerici an gaudeat privilegio fori & num. seqq. usque ad num.* 46.
Quid in uxore Clerici in sacris Ordinibus constituti, num. 37.
Quid in uxore Clerici minorum Ordinum, num. 39.
Et quid in causis civilibus, ibid. & num. 40.
Et quid in criminalibus, num. 41.
34 *Uxores coruscant radiis maritorum, & ex eorum persona forum sortiuntur, & num.* 42.
35 *Conjugium non repugnat subsistentiæ Ordinis sacri & est prohibitio inducta ex constitutione Ecclesiæ.*
36 *Fori privilegium concessum est clerico propter caracterem, qui extra personam non egreditur, & num.* 41.
37 *Uxores Sacerdotum in Ecclesia Orientali gaudent privilegio fori etiam in civilibus.*
38 *Uxorem potest clericus alere ex fructibus beneficii.*
43 *Uxores clericorum majoribus privilegiis potiuntur, quàm uxores laicorum.*
44 *Privilegium competens uxori ex persona viri expirat ex mortuo.*
45 *Canonis privilegium non extenditur ad uxores clericorum nec ad alias personas non Ecclesiasticas fori privilegio gaudentes, & num.* 58. *&* 61.
46 *Rustici & coloni Ecclesiæ, an & quibus casibus sint exempti à jurisdictione sæculari.*
47 *Emphyteutæ laici si contendant de dominio utili, quod habent ab Ecclesia, causa coram judice Ecclesiastico agi debet.*
Consuetudo dat jurisdictionem, ibid. & num. 64.
48 *Oblati alicujus Religionis, an sint de foro Ecclesiæ.*
49 *Religiosi omnes approbatam regulam profitentes, & eorum conversi & Novitii fori privilegio gaudent & n.* 54.
50 *Eremitæ an sint personæ Ecclesiasticæ & exemptæ à sæculari potestate & num. seqq. usque ad num.* 65.
51 *Eremitæ quamvis non abrenuntient proprii, tamen annexum habent votum continentiæ, nec debent esse acephali, & num.* 53. *&* 59.
52 *Non sunt tamen verè Religiosi, nisi dent se alicui ex religionibus approbatis & num. seqq.*
53 *Eremitæ sunt sicut locustæ sine Rege.*
Declaratur, num. 63.
54 *Eremitarum quatuor sunt species.*
55 *Eremitæ viventes in congregatione & habentes modum vivendi ab Episcopo approbatum, non prohibentur testari.*
56 *Beguinæ & Canonicæ sæculares sunt sub jurisdictione Ecclesiæ, licet earum status non sit approbatus, & num.* 59.
57 *Eremiticam vitam ducentes de Superiorum licentia in habitaculis eremi non includuntur in prohibitione de novis domibus non recipiendis.*
59 *Mulieres Canonicè intrantes Monasteria, in quibus Religio non est approbata gaudent privilegio Canonis ex sententia Rotæ.*
60 *Concilium Constantinopolitanum de Eremitis comatis ad solitudines rejiciendis expenditur.*
61 *Eremitæ & alii existentes in statu Pœnitentiæ, & habitantes in Oratoriis autoritate Prælati, dicuntur personæ Ecclesiasticæ, & eorum caput est Christus.*
62 *Eremitæ an gaudeant privilegio Canonis.*
65 *Tertiarii, seu fratres de Pœnitentia, & milites gaudentes, an sint personæ Ecclesiasticæ & fori privilegio gaudeant & num. seqq. usque ad num.* 72.